

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34E JAARGANG

WOENSDAG 9 FEBRUARI 1949

No. 1657

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.**Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	107
Sommaire, summaries	107
De publieke kapitaalmarkt in 1948 door <i>D. C. Renooij</i>	108
De financiële toestand van de verplichte ziekenfonds-verzekering door <i>J. de Wit</i>	109
Een code voor internationale investeringen door <i>Dr J. P. Snoep</i>	112
Rechtsgeschillen: I.T.O. Charter en Internationaal Hof van Justitie door <i>Dr Mr J. L. F. van Essen</i> ..	114
Boekbespreking:	
<i>Dr A. Vondeling: De bedrijfsvergelijking in de landbouw, bespr. door Ir H. J. Louwes</i>	117
Aantekening:	
Het nationaal inkomen in Rusland	117
Internationale notities:	
Regionale aspecten van de nieuwe Franse lening	118
De Engelse Commissie inzake monopolies	118
De Engelse staalindustrie	119
Een ongebruikelijke clausule	119
Ontvangen boeken en brochures	119
Geld- en kapitaalmarkt	119
Statistieken:	
Bankstaten	120
Emissies in 1948	121
De wereldproductie van tarwe en rogge	122
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	122
In- en uitvoer van België	122
Stand van 's Rijks Kas	123
Werkloosheid in België	123
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland	123

DEZER DAGEN

keren de Nederlanders, wat vermoeid van het omhoog staren naar de hoogste sferen van de wereldpolitiek, terug tot het graafwerk. Allereerst in eigen boezem. Heeft niet de minister van Buitenlandse Zaken het volk van boeren en vissers op de noodzaak van realiteitszin moeten wijzen? „Het is goed in het eigen hart te kijken”.

Dus wachten wij af, wat op de bodem des harten ligt, inzonderheid bij de Nederlandse Regering. Daarbij gebiedt de op ervaring gegronde werkelijkheidszin voorlopig afstand te nemen van wat vluchtige journalistieke blikken daar menen te zien. Te dikwijls reeds stoelden in het Indische probleem realiteit en voorlichting niet op één wortel. Vast staat wel, dat bij het Buitengewoon Federaal Overleg grondig wordt getracht een gemeenschappelijk fundament te vinden.

Een grondig kennis nemen van de eigen positie, ook de Noorse Regering wordt, daartoe genoopt. Van Russische zijde bereikte haar het aanbod van een non-agressiepact: in de Verenigde Staten confereert zij over de consequenties van het deelnemen in een Noord-Atlantisch pact. Zal de Noorse Regering het antwoord kunnen verbeteren, dat volgens een oud lied de Coninck van Castiliën kreeg van zijn stuurman: „Ic en can U niet te lande gebrenghen, ic en weet niet, waer wi zijn”.

In elk geval zijn zij nog niet „in de schaduw en een zuchtje van luwe lucht”, in de Phaedrus door Socrates als ideaal bestemmingsoord gezien. Daarvan geniet veeleer de nieuwe Franse minister van Financiën, die een „ondergronds” voorbereide 5 pCt lening op eigenlijk verbazingwekkende wijze zag slagen. Het geloof, dat Frankrijk eens weer vaste grond onder de voeten zal vinden; wordt op onverwachte momenten telkens verlengd. Zoals Napoleon zei: „le mot „impossible” n'est pas français”. Tenzij wellicht voor de Franse boeren, als het er om gaat hun achtergehouden harde koopkracht in papier om te zetten.

Maar voorts: „Laet ons den landman loven, met sanghe ende vreucht”. Het rapport van de Economische en Sociale Raad uit de Verenigde Naties over 1948 ziet als wellicht de belangrijkste economische ontwikkeling van dat jaar de aanzienlijke toeneming in de beschikbare hoeveelheden voedingsmiddelen. Voor de voedingspositie, op korte termijn is hiermede land in zicht. Ook het Russische graan zal daartoe bijdragen. Rusland heeft op de internationale tarweconferentie aangeboden een vijfde der wereldgraan-exporten op zich te nemen. Somber blijven nog de prognoses op langer afstand, wat betreft de voedselhoeveelheden in verhouding tot het aantal, dat dan de aarde zal vullen.

Een zorg van andere aard drukt de Amerikaanse voor- spellers; de Amerikaanse conjunctuur zou een verzadigings- punt gaan ontmoeten. De critiekloze bereidheid tot kopen maakt, bij een prijsdaling, plaats voor een vaster klemmen van het aardse slijk. Uit de wolken op aarde terug, het behoeft geen verliespost te zijn.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

BEWAARNEMING VAN EFFECTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

ROTTERDAMSCH
BANK

CHÈQUE-
EN
BANKGIRO-
VERKEER.

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Groothandel

Weekblad voor de
internationale handel

Heeft U al eens
een proefnummer
aangevraagd?

H. A. M. Roelants
Schiedam

DISPOSITIE CENTRALE

Kassierskantoor voor Héris-Disposities
Amstelstraat 14-18, Amsterdam.
Opgericht 1933.

Abonné's op van der Graaf & Co's Ver-
liesposten - Voorkomend - Systeem kunnen
voor retour-kwitanties, waarvan de bij le-
vering vastgestelde betalingsdatum niet
meer dan 6 maanden is overschreden, ge-
bruik maken van de HÉR-DISPOSITIE

METHODE DER DISPOSITIE-CENTRALE, dienst II van
het V.V.S.). Hierdoor verkrijgen zij een selectie tussen goede
en kwade posten.

Vraagt toezending der V.V.S.-brochure, waarin onze methode
van hér-disponeren nader wordt uiteengezet.

MAAKT GEBRUIK van de rubriek „Vacatures” voor het
oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

D. C. Renooij, *De publieke kapitaalmarkt in 1948.*

De Nederlandse emissiemarkt werd in 1948 beheerst door enkele grote emissies en bleek zeer gevoelig te zijn voor allerlei factoren van politieke en economische aard. Dit gaf de markt een sterk intermitterend karakter. De reactie na Mei 1948 is sterk oopgong van de lange verandering van het bedrijfsleven en voornamelijk op te richten ondernemingen en voor besloten vennootschappen, waarvoor men een beroep op de publieke kapitaalmarkt wilde doen) niet gunstig geweest. Dit geldt met name, nu de creditcontrole de elasticiteit van het bankcrediet heeft verminderd. Het zou gewenst zijn, indien een oplossing zou kunnen worden gevonden om een groter deel van de regelmatig bij de grote institutionele beleggers toestromende middelen ter beschikking te stellen van het bedrijfsleven, op een wijze, die voor beide partijen aanvaardbaar is.

J. de Wit, *De financiële toestand van de verplichte ziekenfondsverzekering.*

In Mei 1945 stond het aantal verplicht-verzekerden op een laagtepunt (2,9 mln); sindsdien is het aanzienlijk gestegen (huidpunt cijfer ruim 4,2 mln). Deze toeneming is niet ten koste van het aantal vrijwillig-verzekerden gegaan. Het aantal ziekenfondsen is sinds de invoering van het Ziekenfondsbesluit (1941) belangrijk gedaald. De jaarverslagen tonen aan, dat de verplichte verzekering voortdurend overschotten heeft geproduceerd, welke echter bij de ziekenfondsen aanwezig zijn, doch door de Ziekenfondsraad worden beheerd. Na de oorlog zijn kosten en opbrengsten belangrijk gestegen. Gezien de conjunctuurgevoeligheid der opbrengsten schijnt de aanwezigheid van een belangrijk reserve onder alle omstandigheden gewenst.

Dr J. P. Snoep, *Een code voor internationale investeringen.*

In het vrije kapitaalverkeer onder het regiem van de gouden standaard heeft tussen de banken en circulatiebanken der verschillende landen vroeger een ongeschreven code bestaan. Deze code heeft in de dertiger jaren een ernstige schok gekregen. Sinds enige tijd is men doende, voor internationale investeringen normen en regels op te stellen. Medewerking hieraan verlenen onder andere de I.T.O. en de Internationale Kamer van Koophandel. Een code voor internationale investeringen kan ertoe bijdragen dat er tussen de debiteuren- en crediteurenland een sfeer van rechtszekerheid, wederzijds begrip en goede trouw ontstaat; de beginselen, die aan een dergelijke code ten grondslag liggen, verdienen elke mogelijke steun en aandacht.

Dr Mr J. L. F. van Essen, *Rechtsgeschillen: I.T.O. Charter en Internationaal Hof van Justitie.*

In hoofdstuk VIII van het Charter van de I.T.O. zijn de regels vervat, die zullen gelden ter beslechting van geschillen. Aangezien het onderscheid tussen *rechtsgeschillen* en *meningsverschillen* over economische feiten e.d. niet van de aard is dat het in het oog is gevallen, zal de interpretatie van hoofdstuk VIII vele moeilijkheden. Het zal zaak zijn van de I.T.O. om nader te overwegen, of in haar procedure betreffende de behandeling van „geschillen” geen principieel onderscheid zal moeten worden gemaakt tussen geschillen die niet-nakoming van het Charter, en de andere, die meer beleidsquaesties betreffen. Om daartoe te geraken, zal een index van de werkelijke internationaal-rechtelijke verplichtingen, bij dit Charter aangegeven, onmisbaar blijken te zijn.

SOMMAIRE.

D. C. Renooij, *Le marché public des capitaux pendant 1948.*

Le placement de nouvelles émissions à la Bourse des valeurs d'Amsterdam est devenu, depuis mai 1948, de plus en plus difficile. Il serait désirable de trouver le moyen de mettre à la disposition du secteur privé une plus grande partie des moyens affluant régulièrement vers les grandes institutions d'investissement.

J. de Wit, *La situation financière de l'assurance obligatoire contre la maladie.*

La situation financière des Caisses d'assurances contre la maladie aux Pays-Bas est favorable; les comptes se clôturent par un boni. Toutefois les rapports sont sensibles à la conjoncture; aussi faut-il qu'une réserve financière importante soit formée.

Dr J. P. Snoep, *Un code relatif aux investissements internationaux.*

Le code d'honneur tacite qui régissait la libre circulation des capitaux sous le régime de l'étalon d'or, a été sérieusement ébranlé au cours des années 1930-1939. L'O.I.T. et la Chambre Internationale de Commerce, entre autres, s'occupent depuis quelque temps, d'établir les règles relatives aux investissements internationaux.

Dr Mr J. L. F. van Essen, *Des litiges: La charte-partie O.I.T. et la Cour Internationale de Justice.*

Il appartient à l'O.I.T. d'examiner s'il n'y a pas lieu de faire une distinction de principe dans la procédure entre les litiges résultant de la non-observation de la charte-partie et les autres litiges se rapportant plutôt aux questions de gestion. Pour en arriver il faudrait établir un index des obligations réelles en matière de droit international, souscrites par la charte-partie.

SUMMARIES.

D. C. Renooij, *The Dutch capital market in 1948.*

Since May, 1948, new issues on the Amsterdam Stock Exchange have met steadily increasing difficulties. It would be highly desirable if a larger part of the funds of institutional investors could be put at the disposal of industry.

J. de Wit, *The financial position of obliged sick-fund insurance.*

The financial position of obliged sick-fund insurance in the Netherlands is favourable. Every year the accounts of these funds show surpluses. The proceeds, however, may be easily influenced by trade cycle fluctuations so that in any case considerable financial reserves appear to be useful.

Dr J. P. Snoep, *A code of fair treatment in international investment matters.*

In the thirties the unwritten code applied to international investments under the gold standard has been subject to serious shocks. I.T.O. and International Chamber of Commerce are now trying to establish standards and rules for international investments.

Dr J. L. F. van Essen, *Legal disputes: I.T.O. Charter and the International Court of Justice.*

There is every reason for the I.T.O. to consider whether it might be useful to distinguish between disputes on account of non-fulfilment of the Charter's requirements and other disputes, caused by divergence of opinions with regard to matters of management.

DE PUBLIEKE KAPITAALMARKT IN 1948.

De verwachting, dat 1948 evenals 1947 door grote emissie-activiteit zou worden gekenmerkt — in het vorige jaaroverzicht van de publieke kapitaalmarkt als niet onwaarschijnlijk gekenschetst¹⁾ — ging in de eerste vijf maanden van het jaar inderdaad in vervulling, doch daarna trad een duidelijk merkbare terugslag in. Weliswaar kwam na Mei nog wel een vrij groot aantal emissies zowel van obligaties als van aandelen voor, doch de bedragen daarvan waren in vergelijking tot die van de uitgiften in de eerste maanden relatief klein. Bij beide soorten fondsen overschreden de reële bedragen per emissie, met inbegrip van hetgeen vooraf werd geplaatst, na genoemde maand in geen enkel geval f 2 mln, zodat kan worden gezegd, dat de emissie-activiteit in 1948 duidelijk in de eerste maanden van het jaar was geconcentreerd.

Het zou onjuist zijn deesignaleerde reactie uitsluitend toe te schrijven aan in Mei en daarna opgetreden gebeurtenissen. Juister is het om te zeggen, dat door die gebeurtenissen de spanning, welke in de tweede helft van 1947 en het begin van 1948 door verschillende factoren was ontstaan, zich heeft ontladen.

Tot deze factoren behoorde in de eerste plaats het zeer krachtige beroep, dat op de kapitaalmarkt werd gedaan door twee der drie grootste Nederlandse concerns, t.w. de Koninklijke Olie en Philips. De Koninklijke Olie kondigde in 1947 twee emissies aan, t.w. een van f 100 mln $3\frac{1}{2}$ pCt obligaties en een van f 302.174.400 aandelen. De obligatie-emissie werd in 1947 afgewikkeld, voor de aandelenemissie daarentegen werd de sluiting der inschrijving, die aanvankelijk op 30 December 1947 was gesteld, verschoven naar 7 Januari 1948 (waardoor deze emissie in de statistiek over 1948 viel). Genoemde emissies, waarvan de eerste geheel en de tweede voor een zeer groot deel in Nederland werd geplaatst, hadden een succesvol verloop, doch legden door haar grootte toch wel zeer sterk beslag op de voor belegging in effecten beschikbare vrije middelen. Dit bleek, toen zij betrekkelijk kort daarna werden gevolgd door de uitgifte van f 18.447.000 preferente en f 52.220.250 gewone aandelen, zomede van f 75 mln $3\frac{1}{2}$ pCt 25-jarige obligaties der Philips' Gloeilampenfabrieken, waarvan de aandelen, getuige de ontwikkeling der claimkoersen en der noteringen na de emissie, met vrij veel moeite werden opgenomen.

Ook aan de aanbodzijde was de gang van zaken niet onverdeeld gunstig voor de effecten- en de emissiemarkt. De uitreiking der aanslagen in de vermogensaanwasbelasting en de vermogensheffing ineens, waarmede omstreeks November 1947 een aanvang werd gemaakt, noopte tot afstoting van effectenbezit, voor zover geen staatsfondsen tot betaling dezer heffingen beschikbaar waren, hetgeen vooral op de aandelenkoersen nog al een vrij zware druk legde.

Bovendien was de stimulerende werking van de liquidatie van dollarbezit sedert de uitgifte der Nederlandse dollarlening in April 1947 weggefallen, hetgeen, gezien het feit, dat van die lening in 1947 bijna f 65 mln en in 1948 bijna f 181 mln werd geplaatst, voor de aandelenmarkt wel van invloed is geweest, omdat deze juist het terrein was, waar de bezitter van dollarsaldi en effecten bescherming tegen inflatoire invloeden kon zoeken.

Hier kwam bij, dat de inflatiestemming, die in 1947 nogal eens het hoofd had opgestoken, door de daling van het tekort op de staatsbegroting en door de verwachte deflatoire werking van de Marshall-hulp, begon te wijken, hetgeen ook weer de aandelenmarkt trof.

Tenslotte deden de politieke factoren een duit in het zakje. De toenemende spanning tussen de Sovjet-Unie en de Westerse mogendheden, inzonderheid de Verenigde Staten en Engeland, had een zeer deprimerende invloed op de beurs en wat de sector der Indonesische fondsen aangaat, werkte het uitblijven van een oplossing voor de

politieke moeilijkheden in Indonesië koersherstel zeer tegen. Het streven om de cultuurondernemingen, daar waar zulks mogelijk was, weer geheel op gang te brengen, gaf desniettemin aanleiding tot uitgifte, voor het eerst na de oorlog, van aandelen van twee tabaksmaatschappijen, t.w. de Deli-Maatschappij en de Tabak-Maatschappij Arendsburg, in Mei. Wellicht zouden nog enkele cultuurondernemingen gevolgd zijn, doch ten tijde van de openstelling van de inschrijving bereikte de internationale openstelling juist haar hoogtepunt, zodat genoemde emissies geen gunstig onthaal vonden. Het is daarbij, wat de Indonesische cultuurfondsen betreft, dan ook gebleven. Slechts werden nog aandelen van één in Indonesië werkzame handelsvennootschap uitgegeven, welke vlot werden opgenomen.

Het valt niet te ontkennen, dat de reactie op emissiegebied uit een oogpunt van de lange financiering van het bedrijfsleven, dat zijn liquide middelen door herstel, uitbreiding, verbetering en vernieuwing, zomede aanvulling van voorraden in het algemeen vrij snel heeft zien slinken, niet gunstig is geweest. In een aantal gevallen werd de moeilijkheid opgelost door het sluiten van onderhandse leningen, waarvoor bij de institutionele beleggers belangstelling kon worden gevonden, doch langzamerhand werd ook op dit gebied de situatie wat moeilijker, doordat de verzekeringmaatschappijen stroever met haar condities werden.

Meer nog dan voor bestaande ondernemingen vormde deze ontwikkeling een handicap voor te stichten nieuwe ondernemingen en voor besloten vennootschappen, waarvoor men een beroep op de publieke kapitaalmarkt wilde doen. Hier kwam bij, dat het teleurstellend resultaat van enkele nieuwe ondernemingen en vooral natuurlijk de débâcle van de Wabo een krachtige domper op de belangstelling voor nieuwe fondsen zette. Het gevolg is dan ook geweest, dat de emissiehuizen nog gereserveerder ten aanzien van medewerking aan plannen tot vestiging van nieuwe bedrijven zijn geworden dan zij in het algemeen, en terecht, reeds waren. Op het eerste gezicht lijkt dit voor de industrialisatie te betreuren, maar men dient niet te vergeten, dat het mislukken van nieuwe ondernemingen meer schade aan de industrialisatie doet dan het niet doorgaan van plannen, die misschien wel kansen bieden, doch waarvan men het risico nog niet door de particuliere belegger kan laten dragen. Overigens zijn door de Herstelbank en de in 1948 opgerichte Nederlandse Participatie Maatschappij wegen geopend om voor nieuwe investeringen de phase tussen de oprichting en het moment, waarop men een beroep op de publieke kapitaalmarkt kan doen, te overbruggen.

Op het gebied der obligatie-emissies viel als belangrijkste gebeurtenis te vermelden de uitgifte van de 3 pCt Nederlandse Staatslening per 1962-'64, groot f 1.140 mln. en de $3\frac{1}{2}$ pCt Nederlandse Staatslening 1948, groot f 360 mln, beide grotendeels dienend ter conversie van de 3- $3\frac{1}{2}$ pCt lening 1938, die in 1948 op een rente van $3\frac{1}{2}$ pCt zou komen. De Staat kreeg met deze transactie, die bevredigend verliep, een bedrag van ruim f 270 mln aan nieuw geld.

Het liet zich aanvankelijk aanzien, dat ook de conversie van daarvoor nog in aanmerking komende gemeenteleningen op de emissiemarkt zou worden voortgezet. In Januari gaf Amsterdam een 3- $3\frac{1}{2}$ pCt lening van f 66 mln uit ter conversie van $3\frac{1}{2}$ pCt leningen en in Maart volgde Arnhem met een soortgelijke lening van f 4.363.000, doch daar bleef het bij. Nadien kwamen alleen relatief kleine leningen van particuliere lichamen voor (waaronder drie, welke geheel of gedeeltelijk dienden ter conversie van leningen van hoger rentetype), welke bijna zonder uitzondering van het $3\frac{1}{2}$ pCt type waren. De industriële leningen hadden in de regel een looptijd van 20 jaar, die van enige kerkelijke en daarmee overeenkomende lichamen van 25 jaar en langer.

De financiering der gemeenten op lange termijn werd

¹⁾ Zie: „E.-S.B.” van 4 Februari 1948, blz. 89.

Emissie van obligaties en aandelen, inclusief reeds op emissievoorwaarden geplaatste bedragen.

(reële bedragen in duizenden guldens)

	1947			1948	
	Nieuw geld	Conversies		Nieuw geld	Conversies
Obligaties:			Obligaties:		
Staat der Nederlanden	64.563	2.742.362	Staat der Nederlanden	888.752 ¹⁾	1.231.760
Andere overheidslichamen	9.540	88.111	Andere overheidslichamen	—	70.363
Particuliere lichamen	145.585 ²⁾	9.882	Particuliere lichamen	89.369	2.364
Totaal	219.688	2.840.355	Totaal	978.121	1.304.487
Aandelen	98.983		Aandelen	506.652	
Totaal generaal	318.671	2.840.355	Totaal generaal	1.484.773	1.304.487

¹⁾ M.i.v. f 25 mln 3-3½ pCt obligaties van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten.²⁾ M.i.v. de in 1948 geplaatste bedragen van de Nederlandse dollarlening (f 180.734.000), investeringscertificaten (f 423.669.500) en beleggingscertificaten (f 14.308.000).

voor een groot deel onderhands bewerkstelligd bij de institutionele beleggers. Ook werden daarbij nogal veel conversieleningen gesloten.

De stemming van de obligatiemarkt bleef na genoemde gemeenteleningen voortdurend ongunstig voor conversieleningen en men krijgt dan ook de indruk, dat de rentestand in ieder geval wel zijn laagtepunt heeft bereikt.

Wij geven hierboven de emissiecijfers over 1948, vergeleken met die over 1947.

Men ziet, dat het in 1948 in totaal aan nieuw geld opgenomen bedrag belangrijk groter is dan in 1947. Dit is wat de particuliere lichamen betreft, toe te schrijven aan de reeds vermelde emissies van de Koninklijke Olie en Philips en wat de Staat betreft, aan de conversieleningen van April, waarbij f 270 mln nieuw geld werd aangetrokken, zomede aan de inschrijvingen op de dollarlening en op de investerings- en beleggingscertificaten. De inschrijvingen op deze laatste vloeiden voort uit de maatregelen ter afwikkeling van de geldzuivering en hadden dus een speciaal karakter. In wezen komt hun uitgifte overeen met een consolidatielening.

Het feit, dat de Nederlandse emissiemarkt in 1948, zoals ook vroeger nogal eens het geval is geweest, beheerst werd door enkele grote emissies en zeer gevoelig is voor allerlei factoren van politieke en economische aard, geeft aan die markt een sterk intermitterend karakter. Dit vormt voor de financiering van grote ondernemingen een moeilijk punt, nu de credietcontrole de elasticiteit van het bankcrediet heeft verminderd. Het zou daarom gewenst zijn, indien een oplossing zou kunnen worden gevonden om een groter deel van de regelmatig bij de grote institutionele beleggers toestromende middelen ter beschikking te stellen van het bedrijfsleven, op een wijze, die voor beide partijen aanvaardbaar is. Het valt buiten het kader van dit artikel om hier op in te gaan, doch daar dit vraagstuk in financiële kringen voortdurend de aandacht heeft, mag worden verwacht, dat daarover zeker nog meer zal worden gezegd. Amsterdam.

D. C. RENOUIJ.

DE FINANCIËLE TOESTAND VAN DE VERPLICHTE ZIEKENFONDSVERZEKERING.

Een viertal gebeurtenissen uit de laatste tijd is een gereede aanleiding om stil te staan bij de belangwekkende ontwikkeling van het Nederlandse ziekenfondswezen. De vier gebeurtenissen zijn: de inwerkingtreding van de wet op de Ziekenfondsraad, de verlaging van de premie voor de verplichte ziekenfondsverzekering, de verhoging van de premie voor de vrijwillige ziekenfondsverzekering en de aanneming door de Staten-Generaal van het wetsvoorstel tot subsidiëring van de vrijwillige ziekenfondsverzekering uit het Vereveningsfonds.

Dat het ziekenfondswezen in Nederland een enorme betekenis heeft verkregen, moge uit enkele simpele cijfers blijken. Er zijn thans ruim 6½ miljoen personen bij de Algemene Ziekenfondsen verzekerd ¹⁾. Dit betekent, dat, globaal gesproken, 2 van de 3 Nederlanders krachtens ver-

zekering recht hebben op een uitgebreide medische verzorging. De kosten, welke hiermede zijn gemoeid, overtreffen over het jaar 1948 vermoedelijk een bedrag van 150 miljoen gulden.

Met de leiding van het gehele ziekenfondswezen is thans, binnen de door en krachtens de wet van 24 April 1947, Stbl. H. 135, getrokken grenzen, de Ziekenfondsraad belast. Dit lichaam, bestaande uit 36 leden, welke de bij het ziekenfondswezen betrokken maatschappelijke groepen vertegenwoordigen, is op 1 Januari 1949 in de plaats getreden van de „Commissaris, belast met het toezicht op de Ziekenfondsen”. De functie van Commissaris was gecreeerd door het op 1 November 1941 in werking getreden „Ziekenfondsenbesluit” ²⁾, dat na de bevrijding voorlopig is gehandhaafd en nog steeds voor een groot deel van kracht is. Aan de voorbereiding van een „Ziekenfondsenwet” wordt reeds geruime tijd gewerkt, doch de materie blijkt verre van gemakkelijk te zijn. Ook vóór de tweede wereldoorlog is dit reeds gebleken; verschillende pogingen tot wettelijke regeling van het ziekenfondswezen zijn toen zonder succes gebleven.

Onder de vele vraagstukken, waarmede de Ziekenfondsraad zich zal hebben bezig te houden, zijn de financiële zeker mee van de belangrijkste. Men kan gevoeliglyk zeggen, dat ongeveer alle grote problemen op ziekenfondsgebied een financieel aspect hebben.

Na 1 November 1941 en nog geruime tijd na de oorlog was de financiële positie van het ziekenfondswezen zeer moeilijk te beoordelen, zulks in tegenstelling tot de toestand vóór de invoering van het Ziekenfondsenbesluit, welke zeer eenvoudig was; elk ziekenfonds redde zich toen zelf, zo goed en kwaad als het ging, met de vrijwillig door de leden opgebrachte premies. Het Ziekenfondsenbesluit bracht de verplichte verzekering ³⁾ voor de verzekerden in de zin van de Ziektewet, met uniforme en gecentraliseerde premieheffing en uniforme en uitgebreide rechten der verzekerden. Hierdoor kwam men voor een geheel nieuwe situatie te staan, met tal van onzekerheden en met de wetenschap, dat foutieve calculaties veel ernstiger gevolgen zouden hebben dan onder het oude, volkomen gedecentraliseerde stelsel.

Zoals bekend is, wordt de premie voor de verplichte verzekerden betaald door de werkgevers en voor de helft

¹⁾ De naam „Algemene Ziekenfondsen” is de wettelijke aanduiding voor de ziekenfondsen, die toegelaten zijn tot de uitvoering van de verplichte verzekering. Alle Algemene Ziekenfondsen, met uitzondering van enkele ondernemingsfondsen, hebben tevens een afdeling vrijwillige verzekering.

²⁾ Dit besluit, hoewel onder Duitse drang ingevoerd en niet van Duitse smetten vrij, was toch als geheel genomen naar Nederlandse begrippen wel zo bruikbaar, dat het na de bevrijding voorlopig is gehandhaafd. De in de bezettingstijd gevoerde strijd om de ziekenfondsen vindt men uitvoerig beschreven in de door de Commissaris uitgebrachte jaarverslagen, welke bij de Rijksuitgeverij verkrijgbaar zijn. In deze verslagen zijn ook veel financiële en statistische gegevens opgenomen.

De functie van Commissaris, belast met het toezicht op de Ziekenfondsen, werd in de eerste maanden na 1 November 1941 en wederom na de bevrijding uitgeoefend door de Directeur-Generaal van de Volksgezondheid, Dr C. v. d. Berg.

³⁾ Een verplichting tot aanmelding bij de ziekenfondsen is voor de arbeiders niet met zoveel woorden gevestigd. Hun premieaandeel wordt echter op hun loon ingehouden en de arbeider, die niet bij een ziekenfonds is ingeschreven, heeft geen recht op ziekengeld.

verhaald op de lonen (met uitreiking van coupons, welke door de boden of agenten van het ziekenfonds worden verzameld). Terwijl voor de vrijwillig-verzekerden de premie in een absoluut bedrag werd en wordt uitgedrukt, stelde het Ziekenfondsbesluit voor de verplichte verzekering de premie op een percentage van het loon, hetgeen technisch uitvoerbaar was door de koppeling van het Ziekenfondsbesluit aan de Ziektewet. Het maximum van de premie werd op 6 pCt van het premieloon in de zin der Ziektewet gesteld. In feite is niet meer dan 4 pCt geheven. Het percentage wordt na de oorlog jaarlijks vastgesteld door de Minister van Sociale Zaken. Voor het jaar 1948 is het verlaagd tot 3,8 pCt, voor het jaar 1949 tot 3,6 pCt. Gehuwde vrouwen en kinderen tot 16 jaar zijn in de regel zonder premiebetaling medeverzekerd (indirect-verzekerden). Deze gehele regeling komt zeer ten goede aan de arbeiders met kleine inkomens en grote gezinnen, te meer daar het Ziekenfondsbesluit een uitgebreid en over het gehele land uniform complex van rechten der verzekerden („verstrekkingen”) heeft ingevoerd. Voor ongehuwden en voor kinderloze arbeiders met relatief hoge inkomens is de regeling uiteraard minder aantrekkelijk. Wegens de band tussen Ziekenfondsbesluit en Ziektewet geldt echter voor arbeiders met een vast loon van meer dan f 3.750 's jaars de verplichte ziekenfondsverzekering niet.

Na 1941 zijn nog enkele categorieën van niet onder de Ziektewet vallende arbeiders onder het Ziekenfondsbesluit gebracht, bijvoorbeeld groepen arbeidscontractanten in overheidsdienst.

Het aantal vrijwillig-verzekerden, dat vóór de oorlog ruim 4 miljoen bedroeg, daalde door de invoering van de verplichte verzekering tot ongeveer 2 miljoen. Het aantal verplicht-verzekerden bedroeg aanvankelijk ongeveer 3,3 miljoen, waarvan dus ongeveer 1,3 miljoen voorheen niet verzekerd waren. In de oorlogsjaren is het aantal verplicht-verzekerden gedaald tot een laagtepunt van 2,9 miljoen in Mei 1945; sindsdien is het zeer belangrijk gestegen. Thans zijn er meer dan 4,2 miljoen verplicht-verzekerden, waaronder ruim 1,9 miljoen rechtstreeks-verzekerden, dat zijn de arbeiders, over wier loon premie wordt betaald; de overigen, derhalve ongeveer 2,3 miljoen zielen, zijn de indirect-verzekerden. De na-oorlogse toeneming van het aantal verplicht-verzekerden is niet ten koste van het aantal vrijwillig-verzekerden gegaan, want dit laatste aantal is constant boven de 2 miljoen zielen gebleven (thans ruim 2,3 miljoen). Wel is er waarschijnlijk een belangrijke doorstroming geweest, dat wil zeggen overgang van vrijwillige naar, verplichte verzekering enerzijds, toetreding van nieuwe vrijwillig-verzekerden anderzijds.

Het aantal ziekenfondsen is door de invoering van het Ziekenfondsbesluit sterk gedaald, daar slechts een beperkt aantal, dat administratief en financieel sterk genoeg scheen, tot de uitvoering van de verplichte verzekering werd toegelaten. Vele kleine fondsen losten zich in grotere op. Het proces van concentratie heeft zich na 1941 geleidelijk voortgezet. Thans bedraagt het aantal „Algemene Ziekenfondsen” ongeveer 150, welke voor het grootste deel zijn aaneengesloten in een zestal organisaties. Er zijn belangrijke verschillen in organisatievorm en geaardheid tussen de ziekenfondsen. Ten aanzien van de rechten der verplicht-verzekerden en de verhouding tussen fondsen en staats-toezicht staan echter alle „Algemene Ziekenfondsen” geheel op één lijn⁴⁾.

De vaststelling van het premiepercentage der verplichte verzekering was in 1941 een hachelijk werk, daar de desbetreffende calculaties slechts op zeer onvolledige en weinig exacte gegevens konden steunen. Het heeft niet ontbroken aan pessimistische stemmen,

die voorspelden, dat het percentage van 4 te laag zou blijken te zijn. Het is echter meegevallen. Blijkens de gepubliceerde jaarverslagen zijn over de jaren 1942 (met twee maanden van 1941), 1943, 1944 en 1945 overschotten verkregen ten bedrage van rond 18,8, 21,7, 20,3 en 20,6 miljoen gulden. Het jaarverslag over 1946 is nog niet verschenen, doch, zoals de Minister van Sociale Zaken reeds heeft verklaard, het totaal van de batige saldi van de verplichte verzekering is per 31 December 1946 tot boven de 100 miljoen gulden gestegen. Over 1947 zijn nog geen volledige cijfers beschikbaar; vast staat echter wel, dat ook over dit jaar een overschot zal worden verkregen en hetzelfde geldt vermoedelijk, zij het in mindere mate, voor 1948, ondanks de verlaging van het premiepercentage van 4 tot 3,8 pCt en ondanks de bijdragen aan de afdeling vrijwillige verzekering, welke hierna ter sprake komen.

De overschotten zijn niet aanwezig bij de ziekenfondsen, doch worden beheerd door de Ziekenfondsraad (voorheen door de Commissaris). Het Ziekenfondsbesluit heeft een „Vereveningsfonds” gecreëerd⁵⁾. Aanvankelijk was een halfjaarlijkse verdeling van de inhoud van dit fonds tussen de Algemene Ziekenfondsen voorgeschreven, op basis van de aantallen verplicht-verzekerden. Dit was al te simpel, omdat het kostenpeil van de verschillende ziekenfondsen door allerlei oorzaken (aard van het werkgebied, gezondheidstoestand en mentaliteit van de bevolking enz.) sterk varieert. De voorschriften betreffende de verdeling zijn daarom nooit toegepast en na de oorlog buiten werking gesteld; een nieuwe regeling betreffende de financiering van de afdeling verplichte verzekering van de afzonderlijke ziekenfondsen is, er echter nog niet en daarom ontvingen zij nog steeds uitsluitend „voorschotten”, welke zijn gebaseerd op de kostencijfers, zoals deze aan de Commissaris (thans aan de Ziekenfondsraad) blijken.

Die kostencijfers zijn na de oorlog belangrijk gestegen. Over 1942 was het gemiddelde bedrag van alle kosten per verplicht-verzekerd persoon („per ziel” volgens de gebruikelijke aanduiding) f 14,20 (kosten van het staats-toezicht en van de premie-inning inbegrepen⁶⁾); over 1946 was het overeenkomstige cijfer ongeveer f 21,25 en over 1947 zal het vermoedelijk bijna f 25 bedragen⁷⁾. Voor 1949 wordt een stijging der kosten tot boven f 27 per ziel verwacht en het eindpunt zal hiermede nog wel niet zijn bereikt. De algemene prijs- en loonstijging speelt bij deze stijging uiteraard een rol; de ziekenhuiskosten, geneesmiddelenprijzen en lonen en salarissen bijvoorbeeld zijn sterk gestegen. Er zijn echter ook andere oorzaken. De honoraria van de artsen, apothekers, tandartsen, vroedvrouwen en andere medewerkers der ziekenfondsen waren vóór de invoering van de verplichte verzekering bij vele ziekenfondsen laag, omdat de verzekerden niet meer konden opbrengen. Aanvankelijk zijn voor de verplichte verzekering de oude honoraria blijven gelden, doch geleidelijk zijn de lage honoraria belangrijk verhoogd; de algemene stijging, welke toch zou zijn ingetreden, werd hierdoor sterk geaccentueerd. Voorts moet de vooruitgang van de medische wetenschap terdege in aanmerking worden genomen; de geneeskunst kan steeds meer voor de lijdende mensheid doen, doch de hieraan verbonden kosten van specialistische hulp, ziekenhuisverpleging, geneesmiddelen enz. lopen snel op.

Tenslotte: een deel van de verplicht-verzekerden heeft aanvankelijk slechts zeer gedeeltelijk van zijn rechten gebruik gemaakt; dit geldt het meest voor de plattelands-

⁴⁾ Deze naam is gekozen, omdat door middel van dit centrale fonds de inkomsten van de afzonderlijke ziekenfondsen onafhankelijk konden worden gemaakt van de verschillen in loonpeil en kindertal.

⁵⁾ Met een spreiding — enkele uitzonderingen nog daargelaten — van f 11 tot f 17.

⁶⁾ In 1946 hadden de verzekerden nog vrij veel moeite om hun rechten te effectueeren (onder andere door gebrek aan ziekenhuisruimte, aan materiaal voor tandheelkundige hulp en aan allerlei kunstmiddelen). Dit verklaart gedeeltelijk de grote sprong in de kostencijfers van 1946 op 1947.

⁴⁾ Daar het spoorwegpersoneel en de mijnarbeiders niet onder de normale regeling van de Ziektewet en het Ziekenfondsbesluit vallen, behoren het Zieken- en Ondersteuningsfonds van de Nederlandse Spoorwegen en het Algemeen Mijnwerkersfonds niet tot de Algemene Ziekenfondsen.

bevolking. Geleidelijk komt hierin verandering (zeer duidelijk is dit bijvoorbeeld te constateren ten aanzien van de tandheelkundige hulp) en uiteraard beïnvloedt deze verandering ook de kostencijfers.

De opbrengst van de ziekenfondspremie voor de verplichte verzekering is echter eveneens sterk gestegen, niet alleen absoluut, maar ook uitgedrukt in een bedrag per ziel. Over 1942 was de opbrengst ruim 6 miljoen gulden, dat was ongeveer f 19 per ziel. Over 1946 zal, naar het zich laat aanzien, ongeveer 108 miljoen gulden binnenkomen, dat is f 30 per ziel. Ten aanzien van de latere jaren zijn nog slechts schattingen beschikbaar. Voor 1947 leiden deze tot een verwachtte opbrengst van 130 à 135 miljoen gulden. (In deze stijging komt, behalve de algemene loonsverhoging, uiteraard ook de toeneming van het aantal verplicht-verzekerden, tot uiting en voorts de verhoging van de loongrens en het maximum van het premieloon in de zin der Ziektewet per 1 Januari 1947). Voor 1948 en 1949 zou een verdere verhoging, zij het niet in hetzelfde tempo, zijn te verwachten, ware het niet, dat, zoals reeds is aangestipt, het premiepercentage is verlaagd. Op de basis van 3,6 pCt wordt de opbrengst over 1949 op ongeveer 135 miljoen gulden geschat (ruim f 31 per ziel), welk bedrag naar verwachting voldoende zal zijn om de kosten over dit jaar te dekken, doch geen overschot van enige betekenis zal kunnen opleveren, indien althans enige in voorbereiding zijnde kostenverhogende maatregelen tot stand komen.

De in het Vereveningsfonds gevloede en vooralsnog niet aan de Algemene Ziekenfondsen uitgekeerde gelden — die thans ongeveer 120 miljoen gulden belopen ⁸⁾ — zijn voor een belangrijk deel in schatkistpapier en kortlopende leningen en voor een zeer beperkt deel in leningen van middelbare duur belegd. Een regeling betreffende deze beleggingen ontbreekt, zulks ten gevolge van de reeds vermelde omstandigheid, dat het Ziekenfondsenbesluit aanvankelijk een halfjaarlijkse totale verdeling van de gelden eiste. Ter verbetering van het rendement verdient een belegging op langere termijn van een groter deel der reserve aanbeveling. Hoewel het nog geheel onzeker is hoe de komende wettelijke regeling van het ziekenfondswezen zal uitvallen, schijnt de aanwezigheid van een belangrijke reserve onder alle omstandigheden gewenst, omdat anders juist in tijden van neergaande conjunctuur premieverhoging spoedig nodig zou kunnen zijn. De premieopbrengst immers is afhankelijk van de omvang van de werkgelegenheid en van het loonpeil; de opbrengst is dus conjunctuurgevoelig. Het kostenpeil der ziekenfondsen is daarentegen moeilijk te verlagen; integendeel is het denkbaar; dat juist in slechte tijden zekere tendenties tot kostenstijging werkzaam zijn (slechtere gezondheidstoestand). Men dient hierbij ook terdege in aanmerking te nemen, dat de meeste ziekenfondsen slechts kleine of in het geheel geen reserves hebben en dat de jaarlijkse uitgaven voor de verplichte verzekering thans reeds meer dan 120 miljoen gulden bedragen.

Ook wanneer men met al het bovenstaande rekening houdt, kan men de reserve van de verplichte ziekenfondsverzekering zeer aanzienlijk noemen. Dit kan van grote betekenis zijn voor de uitvoering van maatregelen op het gebied van de algemene, in het bijzonder de preventieve gezondheidszorg. Zonder tekort te doen aan het vele verdienstelijke werk, dat op dit gebied is verricht, kan men constateren, dat er nog zeer veel is te doen en dat er op verschillende punten van een achterstand moet worden gesproken, niet het minst door gebrek aan geldmiddelen.

⁸⁾ Het op zeker tijdstip in het Vereveningsfonds aanwezige bedrag is uiteraard niet gelijk aan het bedrag, dat na verloop van tijd als batig saldo per bedoeld tijdstip wordt vastgesteld. Een belangrijk deel van de ziekenfondspremie vloeit namelijk veel later binnen. Gedeeltelijk wordt dit echter gecompenseerd, doordat de gelden, door de werkgevers besteed voor de aankoop van couponboekjes voor ziekenfondspremie, reeds in het Vereveningsfonds vloeien vóór de daarmee corresponderende premie-aanslagen zijn opgelegd en doordat een deel der uitgaven van de ziekenfondsen met een zekere vertraging wordt afgerekend.

Hier liggen dus nog grote mogelijkheden; aan het realiseren daarvan zijn echter nog tal van problemen verbonden. Voor het ziekenfondswezen kan het uitgeven van gelden voor dergelijke maatregelen de „cost” zijn, welke aan een zeer belangrijke „baet” in de vorm van besparing op de kosten van curatieve gezondheidszorg voorafgaat. Dit betekent geenszins, dat de ziekenfondsen zich zelf op het terrein van de algemene gezondheidszorg moeten gaan bewegen; kruisverenigingen en andere instellingen hebben op dit gebied door haar langdurig en verdienstelijk werk gevestigde aanspraken.

Als vorm van preventief werk verdient ook de nog in het stadium van organisatorische voorbereiding verkerende schooltandverzorging de aandacht. In enige gemeenten zijn reeds diensten voor schooltandverzorging met financiële medewerking der ziekenfondsen georganiseerd. Deskundigen op het gebied van de sociale tandheelkunde achten alleen op de grondslag van schooltandverzorging een afdoende regeling van de tandheelkundige verzorging mogelijk. Indien het komt tot een organisatie der schooltandverzorging, welke de gehele bevolking van de lagere scholen omvat en welke, voor zover de kinderen tot gezinnen van verzekerden behoren, door de ziekenfondsen wordt bekostigd, zal dit aan de ziekenfondsen circa 2 miljoen gulden per jaar kosten.

Er bestaan ook nog vele wensen ten aanzien van uitbreiding van de thans door de ziekenfondsen geboden hulp. In het bijzonder betreft dit de ziekenhuisverpleging. De verzekerden hebben thans recht op 42 dagen ziekenhuisverpleging met behandeling per ziektegeval; willen zij dekking voor langere duur, dan moeten zij een aanvullende verzekering sluiten, welke bij de meeste ziekenfondsen 5 cent per persoon per week (10 cent voor een gezin) kost. Door verlenging van de duur der verpleging op kosten van de hoofdverzekering zouden dus de verzekerden de kosten van de aanvullende verzekering kunnen besparen. Indien de hoofdverzekering de kosten over de gehele medisch-noodzakelijke verpleegduur gaat betalen, zal dit naar schatting een kostenverhoging van ongeveer 5 miljoen gulden per jaar (alleen voor de verplichte verzekering) betekenen. Het overleg over deze uitbreiding van de verstrekingen is nog gaande.

Voor de kosten van sanatoriumverpleging van t.b.c.-lijders geven de ziekenfondsen thans reeds zeer aanzienlijk meer uit dan volgens de oorspronkelijke regeling. Men is begonnen met f 1,50 per dag gedurende ten hoogste een jaar; na de oorlog is dit bedrag verhoogd tot f 3 per dag en is de termijn van een jaar losgelaten, zodat de uitkering thans wordt verleend over de gehele medisch-noodzakelijke verpleegduur. Kortelings is het bedrag van de uitkering wederom verhoogd, thans tot f 4,50 per dag ⁹⁾.

Als men bovendien nog weet, dat de medewerkers der ziekenfondsen (artsen, apothekers, tandartsen enz.) nog verschillende wensen hebben ten aanzien van de honoraria, welke zeker wel tot bepaalde technische herzieningen en tot gladstrijken van plooiën zullen moeten leiden (hetgeen onvermijdelijk geld kost) en als men tenslotte in aanmerking neemt, dat de vrijwillige verzekering ook voor 1949 een bijdrage uit het Vereveningsfonds zal ontvangen (hierover nader), is het wel duidelijk, dat Bruintje van de ziekenfondspremie heel wat heeft te trekken. Dat hij een flinke trekkracht heeft, is uit het voorgaande gebleken. Een kleine hulpkracht heeft hij in de rente-opbrengst van het Vereveningsfonds, welke thans meer dan 2 miljoen gulden per jaar is.

In een volgend artikel zal de financiële toestand van de vrijwillige verzekering nader worden bezien.

Amsterdam.

J. DE WIT.

⁹⁾ Voor het overgrote deel worden deze uitkeringen namens de ziekenfondsen verzorgd door de Stichting Nederlandse Sanatorium-Verzekering, welke zich hierdoor heeft kunnen ontwikkelen tot een krachtige instelling. Zij houdt zich ook bezig met individuele en collectieve verzekering van sanatoriumkosten ten behoeve van niet-ziekenfondsleden.

EEN CODE VOOR INTERNATIONALE INVESTERINGEN.

De vrees voor nationalisatie; naast die voor discriminatie, transferbepalingen en dubbele belastingheffing, vormt een belangrijke hinderpaal voor internationale investeringen. Deze problemen worden thans overkoepeld door de internationale politieke onzekerheid.

Sinds enige tijd is men doende normen en regels op te stellen voor internationale investeringen. Een aantal organisaties werkt hieraan mede, zoals de „International Trade Organisation” en de Internationale Kamer van Koophandel. Het ontwerp-handvest van Genève, het handvest van Havana van de I.T.O. en het handvest van de Pan-Amerikaanse economische conferentie van Bogota hebben alle min of meer tot doel de regels van „fatsoen” op te stellen, waaraan de economische en financiële betrekkingen tussen de landen in de toekomst gebonden zullen zijn; zij streven naar opheffing van internationale handelsbelemmeringen, naar behandeling op basis van meestbegünstiging, naar een vrije multilaterale handel en geven hiertoe een samenstelling van formele regels met betrekking tot de samenwerking van de verschillende landen¹⁾.

De charters van de I.T.O. vertonen de onvolkomenheid van compromissen; zij zijn meer of minder stringent en bevatten meer of minder veiligheidsclausules, hetgeen een gevolg is van de gecompliceerdheid van de behandelde materie. Daarom wordt wel eens meer waarde gehecht aan de geest, waarin de opgenomen bepalingen zullen worden nageleefd, dan aan de feitelijke inhoud. De elkaar opvolgende concepten van regelingen, aanvankelijk simplistisch opgezet, houden in hun verdere uitwerking steeds meer rekening met een verdeelde wereldhuishouding, met de grote verschillen in economische structuur en ontwikkeling, met de diverse sociale tradities en politieke ideologieën, met het nationalisme en met de sociale onrust, die in sommige landen heerst, zodat uitzonderingsbepalingen op algemene regels moeten worden gegeven, waardoor een handvest wellicht wordt uitgehold; het niet opvolgen echter van rigoureuze bepalingen, die sterk ingrijpen in de vrijheid van de afzonderlijke volkshuishoudingen, zou tot gevolg hebben, dat die landen zouden uittreden.

Vooralsnog stelt het merendeel der landen prijs op een zekere autonomie. Begonnen werd daarom met een handvest, dat de vrijheid der afzonderlijke landen niet al te sterk aantast, teneinde op de duur te komen tot een handvest, dat „op ingrijpende wijze de economische politiek van de landen coördineert en dus veel grotere mogelijkheden schept tot een centrale en evenwichtige ordening van de wereldhuishouding”²⁾.

De internationale instabiliteit zal eerst nationaal tot oplossing dienen te worden gebracht. Stability begins at home. Intussen is het vastleggen van principieel aanvaardbare „spelregels” uiterst nuttig, evenals de geest van overleg, die de vergaderingen heeft gekenmerkt, waarbij tevens nieuw was, dat men de problemen van hun economische en niet van hun juridische aspecten benaderde.

Voor ons doel bespreken wij in het kort die hoofdstukken in de charters, die betrekking hebben op internationale investeringen voor economische ontwikkeling en wederopbouw, meer in het bijzonder Hoofdstuk III, artikel 12 van het charter van Havana.

Artikel 12 werd op sterk aandringen van de Amerikaanse en Benelux-regeringen en van de Internationale Kamer van Koophandel in het charter van Havana opgenomen, doch dit artikel, zoals het tenslotte werd geamendeerd, voldoet niet meer aan de oorspronkelijke bedoelingen van de initiatoren. Zakenlieden en bankiers, als deelnemers of waarnemers op de conferenties aanwezig, waren „frankly

appalled at the confused and muddled thinking on foreign investments exhibited by men in positions of political responsibility”, aldus Calder, president van de Electric Bond and Share Cy.

Na enkele aanbevelingen voor internationale investering luidt art. 12 1 (c):

„Without prejudice to existing international agreements to which Members are parties, a Member has the right:
to take any appropriate safeguards necessary to ensure that foreign investment is not used as a basis for interference in its internal affairs or national policies;
to determine whether and to what extent and upon what terms it will allow future foreign investment;
to prescribe and give effect on just terms to requirements as to the ownership of existing and future investments;
to prescribe and give effect to other reasonable requirements with respect to existing and future investments”.

Deze voorzieningen treffen het hart van het probleem. Op aandringen van de minder ontwikkelde landen — die toch hun investeringsmogelijkheden juist attractief zouden dienen te maken —, welke veelal een nationalistisch regime hebben, hebben de debiteurenlanden dispensatie voor het voortgaan met discriminatie, zelfs tegen *bestaande* investeringen en dus niet alleen tegen *toekomstige* investeringen, voor welke de „escape-clause” dus een waarschuwing zou zijn. Evenzeer bestaat dispensatie voor onteigeningen, weliswaar tegen behoorlijke compensatie, doch dan alleen in lokale valuta en niet in de crediteurenvaluta, zodat er geen transfermogelijkheid wordt geboden, in tegenstelling tot het Bogota-charter. In de praktijk zou het dus aan de hand van deze bepalingen kunnen gebeuren, dat onontwikkelde landen een lokkende sirenenzang aanheffen voor de import van kapitaal, zodat er met behulp van buitenlandse genitaal mijnen en bronnen worden geopend, die daarna genationaliseerd zouden worden en betaald met nationale valuta. Verder kunnen staatsbedrijven worden opgezet met concurrentievermogen tegen buitenlands gefinancierde ondernemingen door het speciaal genieten van belastingfaciliteiten, etc. etc. Williard L. Thorp zegt, dat, voor zover het debiteurenland het recht heeft „to determine the extent and terms of foreign investment and to prescribe the terms of ownership of existing or future investments, it would seem that diplomatic protection is ruled out, that conditions of operation may be controlled and that vested rights and future ownership are imperilled”³⁾.

Genoemde paragrafen van art. 12 zullen de investeringsbereidheid niet stimuleren, want de landen zouden het recht hebben buitenlandse investeringen te behandelen volgens methoden, die voordien als unfair volgens de (ongeschreven) standaard van het internationale recht op dit gebied werden gequalificeerd.

Door de bovenvermelde bepalingen worden de garanties genutraliseerd, welke de andere paragrafen van art. 12 zouden kunnen geven, zoals:

1. to provide reasonable opportunities for investments acceptable to them and adequate security for existing and future investments, and
2. to give due regard to the desirability of avoiding discrimination as between foreign investments.

Een belangrijke bepaling is nog de volgende: „Members undertake upon the request of any Member and without prejudice to existing international agreements to which Members are parties, to enter into consultation or to participate in negotiations directed to the conclusion, if mutually acceptable of an agreement of the kind referred to in paragraph 1 (d)”.

Deze paragraaf 1 (d) voorziet in de mogelijkheid, dat landen in onderling overleg een „code of fair treatment” voor internationale investeringen zullen aanvaarden, en luidt aldus:

„The Members recognize that the interest of Members whose nationals are in a position to provide capital for international investment and of Members who desire to obtain the use of such capital to promote their economic development or reconstruction may be promoted if such Members enter into bilateral or multilateral agreements relating to the opportunities and security for investment which the Members are prepared to offer and any limitations which they are prepared to accept of the rights referred to in sub-paragraph (c)” (Zie boven).

Een „code of fair treatment”.

Een „code of fair treatment” dient noodzakelijkerwijze

¹⁾ Zie Drs S. Korteweg: „De Wereldconferentie over Handel en Verkeersgelegenheden”, uitgegeven door het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken, blz. 126-135.

²⁾ Zie Korteweg, blz. 128/129.

³⁾ Williard L. Thorp, assistant secretary of State, in „Development of International Investment”, in de „American Journal of International Law”, Januari 1948.

beperkt te worden tot die voorzieningen, die geen blote aanbevelingen of desiderata zijn, doch waaraan contractanten zich hebben te houden; die getoetst zijn aan objectieve criteria en aanvaardbaar door internationale conventies.

Men kan bij de opstelling uitgaan van het ideale type van een hypothetisch model-debiteurenland, in welk geval men abstraheert van de tegenwoordige abnormale werkelijkheid en waardoor een zodanige code een theoretisch-academisch karakter zou krijgen. Een code dient echter eveneens aangepast te worden aan de tegenwoordige abnormale omstandigheden, zoals de deviezenreglementering, de controle over de kapitaalbeweging, de noodzakelijke toestemming voor oprichting van fabrieken etc., zodat toch ook clausules voor ontsnappingsmogelijkheden noodzakelijk zijn. Mocht men komen tot een voor regeringen aanvaardbare code, dan zou het een of ander internationaal hof van arbitrage voor buitenlandse investeringen dienen te worden opgericht ter beslechting van geschillen wegens vermeende inbreuk op de code, zodat er een forum zou worden geschapen, dat een overtreder van de code tot de orde zou roepen.

Nu is het weer met de codes, geheel in overeenstemming met de handvesten, zeer moeilijk formuleringen te geven, die niet vaag en niet voor verschillende interpretatie vatbaar zijn. Wat onder „behoorlijk”, „redelijk” of „billijk” is te verstaan, zou wellicht reeds spoedig bij verschil van mening aan de uitspraak van een arbitrerende instantie moeten worden onderworpen. Zo ontmoet men in de charters van Havana en Bogota de termen „inequitable treatment of a non-justiciable character”, „injurious action”, „unjustified and unreasonable or discriminatory measures”, „reasonable treatment” etc. etc.

Er zijn moeilijkheden, die nooit door vaste regels kunnen worden opgelost. Indien men de concepten dezer codes leest, geraakt men gemakkelijk verward in een net van technische details en economisch en morele kwesties. Het gaat er niet om, hoe een code behoort te werken in een volmaakte wereld, doch hoe zij waarschijnlijk zal werken in een onvolmaakte wereld, waar beslissingen worden genomen, die het gevolg zijn van politieke en menselijke reacties.

Het gehele probleem is voor een belangrijk deel van morele aard en de oplossing van moeilijkheden „depends on mutual tolerance and a recognition of mutual advantage, involving the establishment of mutual confidence and the maintenance of good faith”⁴⁾. „Legality, equity and good faith should be cardinal in the treatment of foreign investment by all countries”⁵⁾.

Een commissie van de Internationale Kamer van Koophandel is sinds enige tijd bezig een code samen te stellen, die voor de tegenwoordige praktijk toepasselijk zou moeten zijn, weer zou moeten geven hetgeen het zakenleven gevoelt als de minimum-voorwaarde voor de ontwikkeling van particuliere buitenlandse investeringen en als model zou moeten dienen voor bilaterale of beperkt-multilaterale verdragen tussen regeringen. Tevens zou zulk een code een reactie zijn op het onbevredigende art. 12 van het handtêst van Havana. De verschillende nationale comités dienen amendementen in, waardoor eerst dan een algemene aanvaarding van een voor het bedrijfsleven bevredigende code door de regeringen wellicht mogelijk zou worden. Ook hier moet dus een compromis ontstaan en moeten escape-clausules worden opgesteld.

Zo lang men nog in het stadium van concepten verkeert (medio November is het derde concept te Parijs tot stand gekomen) en dus een definitief code-ontwerp nog niet uit de windselen is gekomen, dat door de regeringen zal of kan worden aanvaard, dient men zich een definitief oordeel

voor te behouden, zo ook over de aanvaardbaarheid van zulk een code door ons land en de consequenties daarvan met het oog op onze deviezenpolitiek, onze Benelux-verhoudingen en onze investeringen in Indonesië.

Bepalen wij ons tot de hoofdlijnen van het ontwerp.

Non-discriminatie: Leidend beginsel is, dat buitenlandse beleggers in het debiteurenland dezelfde bescherming van persoon, rechten en belangen en dezelfde rechtsbedeling als ingezetenen genieten, zodat geen discriminerende maatregelen op politiek, wetgevend of administratief gebied tegen de buitenlandse belangen mogen worden genomen met de bedoeling deze investeringen te benadelen. Uit overwegingen van nationale veiligheid en defensie mogen tegenover buitenlandse investeringen dezelfde restricties als tegen nationale investeringen worden toegepast. Een land kan geen eenzijdige concessies aan een ander land doen, zodat het geven van voorkeursrechten aan de investering van een land het recht van meestbegünstiging ook aan de investeringen van andere landen geeft.

De vraag is hierbij opgeworpen, of de meestbegünstigingsclausule, toepasselijk bij handelsverdragen, ook bij investeringen kan worden aangewend en of hierdoor deze niet meer belemmerd dan gestimuleerd zouden worden. Het ware bijv. mogelijk, dat Nederland alleen aan zijn Benelux-partners een voorkeursbehandeling zou willen doen deelachtig worden, in welk geval discriminatie tussen buitenlandse investeringen zou plaatsvinden en niet tussen binnen- en buitenlandse investeringen.

Buitenlanders⁶⁾ verkeren volgens de code in dezelfde positie inzake verkrijging van rechten, koop, verkoop of overdracht van roerend en onroerend goed als niet-buitenlanders. Indien buitenlandse beleggers in het land hunner investeringen niet de in de andere verdragslanden erkende burgerlijke rechten zouden genieten, zullen deze beleggers in dit land speciale bescherming krijgen, die niet anderszins in andere landen voorkomt. Indien buitenlandse beleggers in het land hunner investeringen niet de in de andere verdragslanden erkende burgerlijke rechten zouden genieten, zullen deze beleggers in dit land speciale bescherming krijgen, die niet anderszins in andere landen voorkomt. Indien buitenlandse beleggers in het land hunner investeringen niet de in de andere verdragslanden erkende burgerlijke rechten zouden genieten, zullen deze beleggers in dit land speciale bescherming krijgen, die niet anderszins in andere landen voorkomt. Indien buitenlandse beleggers in het land hunner investeringen niet de in de andere verdragslanden erkende burgerlijke rechten zouden genieten, zullen deze beleggers in dit land speciale bescherming krijgen, die niet anderszins in andere landen voorkomt. Indien buitenlandse beleggers in het land hunner investeringen niet de in de andere verdragslanden erkende burgerlijke rechten zouden genieten, zullen deze beleggers in dit land speciale bescherming krijgen, die niet anderszins in andere landen voorkomt.

Er mag volgens de code geen fiscale discriminatie tussen de beleggers van binnen- en buitenlandse bestaan. Aanvankelijk was gestipuleerd, dat evenmin restrictie of discriminatie tegen de buitenlandse staf en arbeiders van een onderneming, die geheel of gedeeltelijk in buitenland bestaait, in het land van vestiging van het bedrijf, mocht bestaan. Principieel is dit alleszins juist, want, zekere bestaanden, die deze bepaling onmogelijk trachten te maken, zoals in Zuid-Amerika en in sterk nationalistisch voelende landen toegepast, zijn een wezenlijke belemmering voor buitenlandse investeringen. Anderzijds zou overvoering van de binnenlandse arbeidsmarkt door buitenlandse arbeiders reacties bij de arbeidsorganisaties opwekken. Het bleek al weer, dat in die zin de code voor de praktijk

⁴⁾ Blijkens een rapport van de British National Committee of the International Chamber of Commerce: „Encouragement and protection of international investment”, Augustus 1945.

⁵⁾ „Conditions of private investment”, League of Nations, 1946.

⁶⁾ De code spreekt alleen over „nationals” of „ressortissants” en houdt dus geen rekening met het al dan niet ingezetenschap.

wellicht onaannemelijk was, ook t.a.v. de deviezenpolitiek op dit punt. Nader is dan ook bepaald, dat tegenover buitenlandse ondernemingen, behalve op het gebied van de oorlogsproductie, geen wettelijke of administratieve bepalingen van discriminerende aard mogen worden uitgevaardigd met betrekking tot de nationaliteit van aandeelhouders en tot de samenstelling van de directie en het buitenlands personeel, voor zover nodig voor een doelmatige bedrijfsvoering. Men denke hierbij echter aan onze oligarchische clause. Overigens behoeft inderdaad een Amerikaanse „know how”-investering in Europa slechts een beperkte en tijdelijke instructie van Amerikaanse aan lokale technici, i.v.m. nieuwe techniek en machines.

Transfer: In de deviezenwetgevingen van valuta-zwakke landen, zoals van ons land, is overmaking mogelijk van kapitaalopbrengsten, van lossingen en andere contractuele aflossingen van schulden en van korte credieten, doch worden kapitaalovermakingen slechts in uitzonderingsgevallen toegestaan. Het „code-land”, waarin de investering is geschied, garandeert nu aan de crediteuren van het code-land, dat de investering verrichte, de *vrijheid van transfer* van deze „current transactions”, tenzij in het debiteurenland volgens de bepalingen van Bretton Woods een valutarestictie toelaatbaar is. Dit is een belangrijke escape-clause, want het betekent, dat, indien het Internationale Fonds een valuta formeel schaars zou verklaren, het debiteurenland alsdan, na consultatie met het Fonds, tijdelijke restricties op de schaarse valuta kan toepassen en dus voor de transferering van bedragen uit hoofde van de buitenlandse investeringen naar het land van oorsprong in dit geval geen toestemming zou behoeven te verlenen⁷⁾.

Bretton Woods kent beperkende maatregelen, zoals controle op kapitaaltransacties. De code nu stelt hoofdsommen (vallende buiten contractuele aflossingen) bij liquidatie van een directe investering of bij verkoop van effecten „binnen een redelijke termijn” transferabel in de valuta van de crediteur of door partijen bedongen valuta. Hierbij zij opgemerkt, dat, indien een land buitenlands kapitaal wil aantrekken, aan dit kapitaal zo veel mogelijk bewegingsvrijheid dient te worden gegeven. Aan nieuwe belegging door buitenlanders in effecten of anderszins dient in principe het recht te worden verleend dit kapitaal weer uit te voeren, want (met name in ons land) een zo vrij mogelijke kapitaalmarkt is onontbeerlijk voor de financiering van de investeringen⁸⁾.

De code behandelt eveneens zgn. „internationale” leningen. Dit zijn volgens de code — de formulering is niet al te duidelijk — leningen, uitgegeven door de ledenlanden van de code, derhalve regeringen, of door publieke lichamen en particuliere instellingen, voor zover gegarandeerd door de desbetreffende regeringen of de Internationale Bank, en ter inschrijving aangeboden aan particuliere beleggers. Hier wordt niet alleen de *transfer* in de gestipuleerde valuta, doch ook de *betaling* gegarandeerd, evenwel niet de wisselkoers, tenzij speciaal bedongen⁹⁾.

Obligatiehouders hebben het recht vertegenwoordigers ter bescherming van hun belangen in het debiteurenland te benoemen, die bij geschillen inzake discriminatie, niet-betaling etc. toegang tot de lokale rechtsinstanties hebben. Indien deze „na een redelijke termijn” geen uitspraak zouden doen, of „onbehoorlijk” zouden handelen, kunnen de trustees zich tot het internationale arbitrerende lichaam wenden.

Nationalisatie: Ingeval van nationalisatie of expropriatie van buitenlands bezit, hetgeen volgens de code slechts

⁷⁾ De verplichtingen van de debiteur voor dit geval worden geregeld in het statuut van de Internationale Bank, Art. IV, Section 4 c.

⁸⁾ Zie Drs E. F. Philipp: „De toekomst van de Amsterdamse effectenbeurs”, in „Weerspiegelde gedachten”, aangeboden aan Prof. Dr N. J. Polak.

⁹⁾ Overigens bestaat voor leningen een „Report of the Committee for the study of International Loan Contracts” van de Volkenbond 1939 en de „Draft Uniform Rules applicable to international loans”, brochure 115 van de Internationale Kamer van Koophandel.

mag plaatsvinden bij een reglementaire, legale procedure, bij vaststelling van doelstellingen¹⁰⁾ en voorwaarden en na vaststelling van een behoorlijke schadeloosstelling in geld of in courante effecten, moet vrije transferering tegen de bestaande valutakoersen plaatsvinden, ook indien een deviezencontrole zou bestaan. Overigens worden geschillen inzake de interpretatie en de toepassing van de code voorgelegd voor een hof van arbitrage, tenzij partijen het binnen een „korte en redelijke” periode door directe onderhandelingen of door één schikking eens kunnen worden.

Dubbele belasting: Bilaterale verdragen zullen tussen de codeleden ter vermijding van dubbele belastingen worden gesloten, zoals ons land reeds heeft gedaan met enkele landen t.a.v. de opbrengsten uit deelnemingen, dividenden, interest, royalties en successierechten.

Te dier zake kan nog worden opgemerkt, dat inkomsten uit buitenlandse bron in principe in het crediteurenland eerst dienen te worden belast, indien dit inkomen is getransfereerd en dit onder de jurisdictie aldaar valt, hetgeen de herinvestering in het debiteurenland aanmoedigt. Ongewenste discriminatie kan in de belastingheffing tussen interestontvangsten en inkomsten uit aandelenkapitaal plaatsvinden, indien dit kapitaal tweemaal wordt belast, nl. als winst van vennootschappen en als aandeelhoudersinkomen na de winstverdeling, terwijl interestontvangsten slechts éénmaal bij de crediteur worden belast. Wil een land buitenlands kapitaal aantrekken, dan zal het dit in het algemeen natuurlijk niet hoger dienen te belasten dan in het geval, dat dit kapitaal in het land van oorsprong zou zijn belegd¹¹⁾.

In het vrije kapitaalverkeer onder het regime van de gouden standaard heeft tussen de banken en circulatiebanken der verschillende landen vroeger een ongeschreven erode bestaan. Deze code heeft in de dertiger jaren een ernstige schok gekregen. Moge een code voor internationale investeringen er toe bijdragen, dat er tussen de debiteuren- en crediteurenlanden een sfeer van rechtszekerheid, goede rechtsbedeling, wederzijds begrip, respect en goede trouw ontstaat. De beginselen, die aan een code voor internationale investeringen ten grondslag liggen, verdienen alle mogelijke steun en aandacht.

Amsterdam.

Dr J. P. SNOEP.

¹⁰⁾ Naastingsclausules in concessieverleningen hebben geen betelsel gevormd voor buitenlandse investeringen, zoals bij spoor- en tramwegen, doch daarbij heeft naasting geen politiek karakter en kan zij overeenkomstig de contracten geschieden. Men vergeet daarentegen de thans plaats vindende nationalisatie met confiscatie in Roemenië van de bezittingen van buitenlandse petroleummaatschappijen.

¹¹⁾ Een interessante beschouwing over de druk van internationale dubbele belasting gaf de bekende expert op het gebied van de internationale belastingwetenschap Mitchell B. Carrol op de conferentie van de International Bar Association in den Haag in Augustus jl. onder de titel: „Double Taxation Relief and the E.R.P.”. Zie hierover ook een bespreking van Th. van Hoorn in het Maandblad voor Accountancy en Bedrijfs-huishoudkunde, No. 9 van October 1948.

RECHTSGESCHILLEN: I.T.O., CHARTER EN INTERNATIONAAL HOF VAN JUSTITIE.

In een wel-doorwrochte studie van de hand van Tj. A. Meurs¹⁾ werd ons mededeling-gedaan van de inhoud van het belangrijke hoofdstuk VIII van het Havana-charter voor de wereldhandel en de werkgelegenheid. In dit hoofdstuk zijn de regels verrat, die, in het kader van de Internationale Handelsorganisatie (I.T.O. in oprichting), zullen gelden „ter beslechting van geschillen”. Zij, die het doorzettingsvermogen hebben gehad, de 106 artikelen van het Havana-charter te bestuderen, zullen wel geen ogenblik de wijsheid hebben ontkend van het besluit tot opnemng van dit hoofdstuk, waarvan zij slechts mogen hopen, dat het uitkomst zal brengen in de vele vragen,

¹⁾ Zie: „E.-S.B.” van 2 Juni 1948, blz. 431-433.

die deze gecompliceerde grondwet van de I.T.O. reeds van de aanvang af opverpt.

Wij hebben hierbij in het bijzonder het oog op de *rechtsvragen*, voortvloeiende uit dit multilaterale verdrag, of kortweg op *de omvang van de rechten en verplichtingen* van de Staten-leden van de I.T.O. En nu valt het ieder op, dat van een duidelijke formulering van de verplichtingen en dus omgekeerd van de rechten van de deelnemende Staten in dit zo alomvattende charter nauwelijks sprake kon zijn. Hoe nauwkeurig de toekomstige werkwijze van de Organisatie ook moge zijn geregeld, en dit geldt met name voor de verhouding van de leden tot de Organisatie, het zijn toch veelal de na te streven doeleinden, die dit Handvest voor de wereldhandel en de werkgelegenheid van zo grote betekenis maken. In dat opzicht is het Charter meer een *plan*, waarnaar de I.T.O. te werk zal gaan, dan een samenstel van onmiddellijke verdragsverplichtingen van de Staten jegens elkander. Zeer zeker kan uit elk hoofdstuk een aantal directe verplichtingen zonder te veel hoofdbreken worden afgeleid, indien men er slechts rekening mede houdt, dat telkens vele uitzonderingen de regel (van de verplichting) weder buiten werking stellen, maar de vermenging met andere bepalingen, die eer aanbevelingen en richtlijnen zouden kunnen heten, draagt er niet toe bij, dat hier gesproken kan worden van een eenvoudig samenstel van rechtsregels.

Zonder ons in de voorgeschiedenis te zeer te verdiepen, mogen wij nog vaststellen, dat de organisatorische opzet van het Charter de hoofdzaak is geweest en dat deze de grondslag moet vormen niet alleen voor de I.T.O., doch vooral ook voor de twee- en meerzijdige betrekkingen tussen de Staten, waarbij deze zich dan door de beginselen van het Handvest zullen laten leiden. Wanneer dus sprake is van de beslechting van geschillen, dan zijn van primordiaal belang de verplichtingen, waartoe de Staten-leden van de I.T.O. zich bij de door hen onderling gesloten of te sluiten verdragen hebben verplicht en zullen verplichten. Eventuele strijd over de nakoming van die verdragsverplichtingen, getoetst aan de bepalingen van het Havana-charter, zal dan beslecht worden volgens de procedure van hoofdstuk VIII.

Rechtsgeschil—belangenstrijd.

Hetgeen wij hierboven opmerkten is niet een academisch vraagstuk, maar is voor een rechterlijke uitspraak van wezenlijke betekenis. Zonder vaststelling van de verplichtingen, waartoe de partijen zich verdrag of verdragen hebben verbonden, mag men hoogstens een administratieve uitspraak of een arbitrale uitspraak „*ex bono et aequo*” verwachten; wil men echter zijn recht bevestigd hebben, dan zal op de *rechtsvraag* een rechterlijke uitspraak moeten kunnen worden gevraagd. En nu leert de geschiedenis van hoofdstuk VIII, dat de totstandkoming van de geschillenregeling mank ging — en helaas nog gaat — aan het euvel van de oneensgezindheid ten aanzien van de wenselijkheid van het inroepen van een onpartijdige internationale rechter in geschillen, die uit het Charter zullen voortvloeien. Als geschil werd in hoofdstuk beschouwd een belangenstrijd. Een Staat, die zich een *voordeel* („*benefit*”) ontnomen, onthouden of te kort gedaan meent, mag zich, als partij in een geschil, beroepen op de procedure van hoofdstuk VIII. Deze procedure bevat niets nieuws, wanneer zij met de gelaedeerde partij het „recht” te geven, zich met de andere partij te verstaan („*may consult*”). Nieuw is uiteraard wel de rol, die de Uitvoerende Raad, resp. de Conferentie zich toekennen. Men kan de rol van de organen van de I.T.O. in dit opzicht vergelijken met die van de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de V.N., met dit verschil evenwel, dat de leden van de V.N. (te allen tijde) een geschil voor het Internationale Gerechtshof kunnen brengen — indien tenminste de tegenpartij zich heeft verplicht

voor het Hof te zullen verschijnen —, terwijl de leden van de I.T.O. zich juist hebben verplicht, uitsluitend de procedure van het Charter te zullen volgen (art. 92).

Het is begrijpelijk, dat in deze omstandigheid verscheidene deelnemers aan de Internationale Handelsconferentie de behoefte gevoelden aan een hogere onpartijdige rechterlijke instantie, die in *rechtsgeschillen* uitspraak zou kunnen doen. In rechtsgeschillen, niet in meningsverschillen over economische feiten of andere aangelegenheden, want om deze vast te stellen, te beoordelen en te beslissen, dat behoort immers juist tot de taak en dus tot de competentie van de I.T.O. Indien dit verschil tussen de soorten van geschillen in de aanvang af in het oog was gehouden, hadden moeilijkheden inzake de interpretatie van hoofdstuk VIII wellicht nog tot kleinere proportie kunnen worden teruggebracht. Immers, niet alleen de andere bepalingen van het Charter, maar niet minder ook hoofdstuk VIII is zo langzamerhand een brok internationale rechtshistorie aan het worden. Met het woord compromis rechtshistorie en het weinig van. Dit geldt met name voor artikel 96: de voorlegging van rechtsvragen aan het Internationale Hof van Justitie.

Interpretatiegeschillen.

Alvorens over te gaan tot de bespreking van de laatste debatten, die over dit artikel in de tweede zitting van het Uitvoerend Comité van de Interim-Commissie van de I.T.O. (de I.C.I.T.O.) te Genève in September 1948 werden gevoerd, moeten wij nog voor het volgende de aandacht vragen. Het hoofdstuk VIII droeg in de voorontwerpen nog een tweede opschrift: interpretatie. Zonder te veel waarde aan opschriften te hechten, mag toch in dit verband geconstateerd worden, dat in het Handvest een uitdrukkelijke bepaling, zoals in andere internationale verdragen wordt aangetroffen, ontbreekt, nl. dat geschillen over de interpretatie van het Handvest aan een (hogere) rechterlijke instantie zullen worden voorgelegd. In de plaats daarvan bevat art. 96, lid 1, de in algemene bewoordingen gehouden bepaling, dat de Organisatie aan het Internationale Hof van Justitie consultatieve (dat zijn rechts-) adviezen mag vragen over „*legal questions arising within the scope of the activities of the Organisation*”. Let wel: de Organisatie, niet de leden individueel. De beslissing tot het inroepen van een rechtsadvies wordt genomen met gewone meerderheid van stemmen. Men zal vertrouwen moeten hebben in de efficiëntie van de op te richten Organisatie, dat zij erin zal slagen; de ingewikkelde bepalingen van haar Handvest tot leven te wekken en dat niet de zucht, de rechtspositie van haar leden in eigen (administratieve) hand te houden, zal leiden tot afstemming van eventuele beroepen op het onpartijdige Hof ter verkrijging, waar nodig, van een uitspraak in een interpretatiegeschil. Want wanneer er één geschil is, dat op de benaming rechtsquaestie mag aanspraak maken, dan is het toch wel een interpretatiequaestie.

Onderaan blz. 53 van het rapport van de voorbereidende commissie voor de conferentie van Havana, bevattende het in Genève in Augustus 1947 opgestelde ontwerpcharter, staat een aantekening gedrukt, die als waarschuwing was bedoeld: de voorbereidende commissie wijst er op, dat de tijd te beperkt was om de studie inzake de regeling van de interpretatie en beslechting van geschillen behoorlijk te voltooien. Daarom werd volledig heronderzoek te Havana aanbevolen. Leest men de resolutie betreffende de verhouding van de I.T.O. en het Internationale Hof van Justitie, gevoegd bij de Final Act van Havana van 24 Maart 1948, dan komt men tot de gevolgtrekking, dat de waarschuwing van de ontwerpers niet overbodig was: ook in Havana bleef het meningsverschil over de strekking van art. 96 zo groot, dat reeds aan een amendement werd gedacht, althans besloten werd tot nader

onderzoek naar de draagwijdte van de zo juist tot stand gekomen verdragsbepaling inzake de beslissing in rechtsgeschillen.

„Domestic jurisdiction”.

Indien nog een gevolgtrekking gemotiveerd lijkt, dan is het wel deze: verscheidene delegaties vreesden na zoveel maanden van redactiewerkzaamheid de bomen niet meer van het bos te kunnen onderscheiden en waren onzeker geworden in welke mate het Charter aan de Staten-leden op elk gebied internationaal-rechtelijke verplichtingen oplegt, dat zij niet „zonder meer” het beginsel van bindende rechtsadviezen van het Internationale Hof van Justitie durfden aanvaarden. Inderdaad raakt men hier aan het probleem van de „domestic jurisdiction”, telkenmale, dat een Staat de uitsluitende bevoegdheid voor bepaalde onderdelen van zijn staatszaak heeft gemeend te moeten voorbehouden, hetgeen dan tot uitdrukking komt in een uitzondering op een verdragsbepaling. De tijd is nog niet gekomen, dat alle Staten in alle geschillen, zonder uitzondering, de bevoegdheid van een internationaal rechterlijk orgaan erkennen. Toch klemt dit argument o.i. niet in het geval van de bindende adviezen, die het Internationale Hof van Justitie zal uitbrengen aan de I.T.O. Immers, de bepalingen van het Charter gaan niet verder dan de deelnemende landen zelf wilden, en de interpretatie van verdragsbepalingen mag men in een geordende internationale samenleving niet uitsluitend aan zich trekken. Bovendien volgt het Charter het — o.i. weinig fraaie, althans weinig opvoedende — systeem van de mogelijkheid van uittreding in gevallen, waarin een voor zijn belangen ongunstige beslissing door de Organisatie (al dan niet op grond van het bindende rechtsadvies van het Hof) zou worden genomen. Slechts in geval van een bedreigd levensbelang kan men met deze procedure vrede hebben.

Om al deze redenen was er weinig tegen de procedure van art. 96 in te brengen, behalve dan misschien de door ons gestelde onzekerheid ten aanzien van wat de rechtsquaesties zullen zijn, die aan het Hof om advies zullen worden voorgelegd. Dit geldt dus meer de interpretatie dan de geschillen tussen de Staten-leden. Het ware te wensen, dat de procedure zal worden gevolgd, reeds in de aanvang van een geschil en liefst nog daarvoor een consultatief advies aan het Hof te vragen en niet daarmee te wachten tot het geschil door de behandeling in Uitvoerende Raad en Conferentie al te zeer politiek is komen vast te zitten²⁾.

Voorgestelde „interpretatie” van art. 96.

Zoals te verwachten was, heeft in September 1948 het Uitvoerende Comité van de I.C.I.T.O., na de griffier van het Internationale Hof van Justitie te hebben gehoord, besloten, in haar rapport voor de 1ste Conferentie van de I.T.O. als haar mening kenbaar te maken, dat art. 96 voldoende beantwoordt aan de bedoeling: alle rechts-

geschillen kunnen om advies aan het Hof worden voorgelegd en niets verhindert de I.T.O. deze „advisory opinions” van het Hof als bindend voor zich en voor haar leden te beschouwen. Een amendement werd niet nodig geoordeeld, doch wel sprak de meerderheid van de I.C.I.T.O. zich uit voor een door de a.s. conferentie aan te nemen . . . interpretatie van art. 96, lid 2! Wij beschouwen dit niet als een goed voorteken voor de uitvoering van de geschillenregeling. Blijkbaar is de strijd nog niet uitgestreden tussen de landen, die een hogere instantie nodig achten, en de andere, die, ook wanneer het om rechtsgeschillen gaat, het beginsel „Organisatie baas in eigen huis” nog zoveel mogelijk willen versterken. In de richting van dit laatste standpunt gaat toch de resolutie van September 1948. Heeft nl. krachtens de duidelijke tekst van art. 96, lid 2, thans nog elk lid, wiens belangen door een beslissing van de Organisatie zijn geschaad, het recht te eisen, dat de Organisatie daarover — d.i. over de *rechtsvraag* — een „advisory opinion” aan het Hof zal vragen, bij aanneming van de voorgestelde „interpretatie” moet dit lid *partij zijn in een geschil tussen twee of meer leden* en moet het om een aspect van dat geschil gaan. Slechts dan volgt automatisch op zijn verzoek een behandeling voor het Hof. In alle andere gevallen zal de beslissing, of een advies zal worden gevraagd, overeenkomstig art. 96, lid 1, door de Conferentie genomen worden bij meerderheidsbesluit. Het moge zijn, zoals de Franse gedelegeerde, André Philip, zeide, dat dit compromis voor het ogenblik de enig mogelijke oplossing was, het blijft niettemin te betreuren, dat zich ook reeds bij hoofdstuk VIII interpretatiegeschillen voordoen, die ver uitreiken boven de normale uitlegging van de verdragsbepaling. De aanhef van art. 96, lid 2, was (is) ondubbelzinnig: „Any decision of the Conference under this Charter shall . . .” De „interpretatie” zou erop neerkomen, dat eigenlijk Charter in Chapter wordt veranderd. Wij vragen ons andermaal af, of het Charter werkelijk zulke vervaagende verplichtingen aan de Staten oplegt, dat deze zich angstvallig in het raam van de I.T.O. de beslissing over rechtsgeschillen en interpretatie wensen voor te behouden.

Tenslotte maakt het tweede gedeelte van de resolutie van de I.C.I.T.O. de indruk, dat aan de interpretatie van het Charter reeds thans al meer ontbreekt. Het boven reeds genoemde beginsel, dat een land, dat een ongunstige beslissing tegen zich genomen ziet, alsdan het recht heeft, tussentijds uit de I.T.O. te treden, hetgeen ook geldt na een beslissing op grond van een bindend advies van het Hof, wordt volkomen aangetast door het tweede gedeelte van de genoemde resolutie. Deze houdt de uitspraak in, dat volgens art. 96 de I.T.O. in haar verzoek om een rechtsadvies aan het Hof mag opnemen de vraag inzake geldelijke compensatie, te betalen aan een lid wiens belangen zijn geschaad, en dat zulk een advies bindend zal zijn *met uitsluiting van de uittredingsbevoegdheid* van het „veroordeelde” lid. In het licht van art. 95, lid 4, komt deze „interpretatie” onbegrijpelijk voor. Wellicht is misverstand ontstaan in verband met de vrijwillige arbitrage, bedoeld in art. 94, lid 2c, waarbij uiteraard beide partijen het er over eens kunnen worden, dat de vraag van geldelijke schadevergoeding mede aan arbitrage zal worden onderworpen. Slechts in dit ene geval kan o.i. een advies ter zake van het Internationale Hof van Justitie de gevolgen hebben, als in de resolutie thans in het algemeen wordt gesuggereerd. Terecht merkte de Australische gedelegeerde Hewitt (overigens een vurige voorstander van het beginsel „baas in eigen huis”) op, dat deze interpretatie neerkomt op een amendement, nl. een afwijking van het overal in het Handvest gehuldigde beginsel inzake tegenmaatregelen in geval van verdragsbreuk³⁾. In hoeverre deze wederkerige „onthouding

²⁾ Als voorbeeld van een reeds nu mogelijk meningsverschil moge worden aangehaald art. 99, dat o.a. quantitative restricties toelaat in verband met de nationale veiligheid. De heer Meurs meende, dat een geschil over de toelaatbaarheid daarvan krachtens art. 93, lid 1b onder de geschillenregeling zou vallen. Juist de opening van art. 99 onder het hoofd „General exceptions” met als aanhef: „Nothing in this Charter shall be construed to require. . .” en de plaatsing van dit artikel na het hoofdstuk over de besteching van geschillen wijzen er o.i. op, dat hier hoofdstuk VIII niet van toepassing is. Typisch voorbeeld van de uitsluitende bevoegdheid van de soevereine Staten.

Dat onder art. 93, lid 1c, „the existence of any other situation”, de schadelijke gevolgen van het bestaan van werkloosheid zouden vallen, mag worden aangenomen. Dit toont echter wel aan, dat art. 93 een wonderlijke verzamelaarsplaats is van werkelijke geschillen en eenvoudige situaties, die onder de aandacht van de I.T.O. kunnen worden gebracht. Het is toch nauwelijks in te zien, dat, indien — terecht — uit art. 3 geen internationaal-rechtelijke *verplichting* tot voorkomen of tegengaan van werkloosheid mag worden afgeleid, het bestaan van werkloosheid in enig land aanleiding zou kunnen geven tot toepassing van de regeling van *geschillen*, met inbegrip van een advies van het Internationale Hof van Justitie zeker! Het I.T.O.charter blijkt wel te zeer een compromis te zijn tussen, *verdragsrecht* en internationale economische *politiek*.

³⁾ Ook Meurs merkt op, dat op de conferentie geldelijke compensaties als beginsel uitdrukkelijk waren afgewezen (blz. 432).

van voordelen", als beginsel van het Charter, aan de vorming van een wereldhandelsgemeenschap ten goede zal komen, moge hier buiten beschouwing worden gelaten; bij de behandeling van geschillen over verdragsschending lijkt in ieder geval een eerste vereiste, dat de verplichting van de betrokken Staat bindend wordt vastgesteld. Het zal zaak zijn van de I.T.O., nader te overwegen, of in haar procedure betreffende de behandeling van „geschillen" geen principieel onderscheid zal moeten worden gemaakt tussen geschillen wegens niet-nakoming van het Charter en de andere geschillen, die, om het zo te noemen, meer beleidsquaesties betreffen. Om daartoe te geraken zal een index van de werkelijke internationaal-rechtelijke verplichtingen, bij dit Charter aangegaan, o.i. onmisbaar blijken te zijn.

's-Gravenhage.

Dr. Mr. J. L. F. VAN ESSEN.

BOEKBESPREKING.

De bedrijfsvergelijking in de landbouw. Een economisch-statistische studie door Dr A. Vondeling. Diss. Wageningen 1948. 162 blz. H. Veenman en Zonen, Wageningen 1948.

Na enige korte inleidende hoofdstukken over de kenmerkende eigenschappen van het landbouwbedrijf, de taak van de boer en de controle op het bedrijfsbeheer, gaat de schrijver vrij uitvoerig in op de bedrijfsvergelijking, die gedefinieerd wordt als: „...statische of dynamische, innerlijke dan wel onderlinge vergelijking van bedrijfsgegevens, die op soortgelijke wijze zijn verkregen". De bruikbaarheid, moeilijkheden, resultaten en de historische ontwikkeling in binnen- en buitenland worden behandeld.

Uit het gedeelte omtrent de ontwikkeling en de wijze van werken der „Coöp. Centrale Landbouwboekhouding" te Leeuwarden blijkt o.a., dat in de onderzochte periode (1923-1940) in totaal 17.735 boekhoudingen voor deze studie zijn verwerkt. De verwerking geschiedde mechanisch (ponskaarten).

Daarna volgt een lange beschrijving van de economische conjunctuur in de Friese landbouw in de jaren 1923 tot 1940; de schrijver gaat hier uitvoerig in op het verloop van lonen, prijzen en bedrijfsuitkomsten. Het onderzoek naar de bedrijfsuitkomsten toont aan, dat „...van een hausse in de jaren 1925-'29 in het landbouwbedrijf geen sprake is geweest. De bedrijfsuitkomsten waren in de eerste zes jaren van de in het onderzoek betrokken periode ('23-'29) zelfs slechter dan in de laatste zes jaren ('34-'40)".

De laatste drie hoofdstukken behandelen dan weer de eigenlijke bedrijfsvergelijking. Eerst wordt een vergelijking gemaakt tussen de verschillende bedrijfstypen. Dit gedeelte is geheel descriptief; over de oorzaken der verschillen in bedrijfsuitkomsten wordt weinig gezegd. Het gedeelte over de resultaten der afzonderlijke bedrijven moest — volgens de schrijver — wegens gebrek aan gegevens voor ieder individueel bedrijf worden uitgevoerd als een vergelijking tussen groepen homogene bedrijven. Het laatste hoofdstuk geeft weer, hoe de schrijver zich de toepassing in de praktijk van de bedrijfsvergelijking organisatorisch voorstelt. Hij breekt hier een lans voor het wederom instellen van de functie van „bedrijfsconsulent", die — behalve landbouwkundig gevormd — zich heeft bekwaamd in de theorie en de praktijk van de bedrijfshuishoudkunde.

In een aanhangsel wordt nog een beschrijving gegeven van de bedrijfsuitkomsten van het Friese landbouwbedrijf na de tweede wereldoorlog.

Aan Dr Vondeling mag zeker de lof niet worden onthouden er nog eens duidelijk op te hebben gewezen, dat er een leemte bestaat in de voorlichtingsdienst door het optrekken van voorlichting, die de economie van het gehele bedrijf omvat. Onze voorlichtingsdienst is op technisch gebied uitstekend, maar de economische kant, het bedrijfs-

beheer, is verwaarloosd. Het is goed, dat dit hier nog eens uitdrukkelijk is vastgesteld en dat wegen en middelen om tot verbetering te komen zijn aangegeven. Dit laatste is des te waardevoller, omdat dit is geschied door een man van de praktijk, die aanvoelt wat er schort, die de boeren kent en die weet wat mogelijk is. Vooral door zijn positie als directeur van de Coöp. Centrale Landbouwboekhouding te Leeuwarden weet Dr Vondeling, welk een schat van materiaal er ligt in de archieven der coöperatieve landbouwboekhoudbureaux en met welk een groot nut dit zou kunnen worden aangewend. Het gedeelte over de landbouwconjunctuur in het zo interessante tijdperk 1923-1940 is hiervan een duidelijke illustratie.

Aan de andere kant wekt het bij de iets meer ingewijde lezer enige teleurstelling, dat dit bij uitstek economische onderwerp is behandeld zonder consequente verwijzing naar de economische theorie.

Hier wordt zuiver empirisch te werk gegaan en alleen 'schrijvers' ervaring behoedt hem voor het maken van fouten. Zo ooit, dan was hier de gelegenheid om het gehele betoeg en de ontwikkeling der methode theoretisch te funderen. De gehele aanpak van het probleem is typisch „wagening": gedegen landbouwkundige kennis maar iedere landbouw-economische behandeling lijdt door het gebrek aan kennis omtrent de economische theorie. Men ontkomt daardoor niet aan de indruk, dat het gehele werk in de algemene beschouwingen is blijven steken: wat technisch-analytisch had kunnen en moeten zijn, is beschrijvend en beschouwend gebleven. Ook een der belangrijkste onderwerpen, nl. de resultaten en mogelijkheden voor de afzonderlijke bedrijven, is als gevolg hiervan te oppervlakkig gebleven; de beschikbare gegevens hadden zeker een duidelijker en meer illustratieve behandeling mogelijk gemaakt.

Tenslotte moet het voor de Nederlander uit het midden der 20ste eeuw een gevoel van teleurstelling zijn, dat het metrieke stelsel nog steeds niet tot Friesland is doorgedrongen en dat zelfs in een werk van deze strekking de „pondmaat" als maat voor de oppervlakte moest worden aangehouden. Dit is zeer verwarrend en verhindert snelle vergelijking met andere gebieden, terwijl de schrijver juist zo hamert op de noodzaak van uniformiteit om het vergelijkbare mogelijk te maken.

's-Gravenhage.

H. J. LOUWES.

AANTEKENING.

HET NATIONAAL INKOMEN IN RUSLAND.

De industriële productie in Rusland heeft, zoals in een vorig nummer werd opgemerkt¹⁾, het vooroorlogse peil bereikt en overschreden. Volgens Molotov zou ook de landbouw in 1948 een even grote graanoogst hebben voortgebracht als in 1940. Aangenomen mag derhalve worden, dat het nationaal inkomen van Rusland thans even groot is als of iets groter is dan in 1940.

Slechts een inkomen, dat aanzienlijk hoger is dan het vooroorlogse, kan Rusland echter in staat stellen de doeleinden van zijn nationale politiek te verwezenlijken: het herstel van de oorlogsschade, het uitbreiden van het productie-apparaat, het verbeteren van de lage levensstandaard en het besteden van een deel van het nationaal inkomen aan militaire doeleinden.

Het vijfjarenplan is dan ook gebaseerd op de veronderstelling, dat het nationaal inkomen van Rusland in 1950 38 pCt hoger zal zijn dan voor de oorlog.

Moeilijkheden, welke rijzen bij het vaststellen van het Russische nationaal inkomen en het vergelijken met andere landen, zijn o.a.:

1e. de verschillen tussen de diverse wijzen van berekening van het nationaal inkomen. De Russen gaan bij de bepaling van het nationaal inkomen uit van de

¹⁾ Zie de aantekening „Industrieel herstel in Rusland" in „E.-S.B." van 2 Februari jl., blz. 97, welke aan dezelfde bron werd ontleend.

Marxistische opvatting over wat wel en wat geen productieve arbeid is; vergelijking met andere landen wordt daardoor ten zeerste bemoeilijkt;

- 2e. het ontbreken van gegevens betreffende de invloed van herstelbetalingen en buitenlandse handel op de hoogte van het nationaal inkomen;
- 3e. het feit, dat de gepubliceerde totalen van het nationaal inkomen in 1926-'27, terwijl de cijfers betreffende de lopende overheidsuitgaven, investeringen en lonen in huidige prijzen worden gegeven. Prijsindexcijfers worden niet gepubliceerd.

Het nationaal inkomen van Rusland.

(in prijzen van 1926-'27)

Jaar	Mrd. roebels	Percentage v.h. vooraf-gaande jaar	Percentage van 1913
1913	21,0	—	100,0
1921 (eind burgeroorlog)	8,0	—	38,1
1926 (midden N.E.P.)	21,7	129,2	103,3
1932 (eind te vijfjarenplan)	45,5	111,2	216,7
1937 (eind 2e vijfjarenplan)	96,3	112,0	458,6
1940	123,3	—	614,0
1948 (schatting)	130,0	—	—
1950 (plan)	177,0	—	842,9

In bovenstaand staatje is aangenomen, dat het nationaal inkomen in 1948 overeenkomt met 130 mrd in roebels van 1926-'27. Hoe groot is dit cijfer in tegenwoordige roebels?

De correspondent van „The Economist” heeft, teneinde een benaderend antwoord op deze vraag te geven, twee hypothetische „wisselkoersen” tussen de roebel van 1926-'27 en van 1948 aangenomen: t.w. 1 roebel van 1926-'27 is 3,5 roebel van 1948 en 1 roebel van 1926-'27 is 4 roebel van 1948. Onderstaande tabel geeft het totaal van het netto nationaal inkomen en zijn verdeling, berekend op basis van genoemde „wisselkoersen” en in het licht van gegevens, ontleend aan recente publicaties van N. Voznesensky, de Russische Vice-Premier en hoofd van de „State Planning Commission”, en A. I. Notkin, een bekende Russische econoomist²⁾.

Waarschijnlijke verdeling van het Russische netto nationaal inkomen.

	1 roebel van 1926 = 3,5 roebel v. 1948		1 roebel van 1926 = 4 roebel v. 1948	
	in mrd roebel van 1948	percentage	in mrd roebel van 1948	percentage
Totaal				
nationaal inkomen	455	100	520	100
consumptie	266	59	314	60
netto kap.vorming	95	21	109	21
defensie	66	14	66	12,5
voorraadvorming	27	6	31	6

Van de twee „koersen” schijnt de eerste (1 = 3,5) de werkelijkheid het meest te benaderen. Het deel, bestemd voor consumptie, is 9 à 10 pCt lager dan in Engeland het geval is blijkens een schatting in „Economic Survey for 1948”, terwijl het deel voor netto kapitaalvorming 9 pCt meer bedraagt dan dezelfde post in het Engels nationaal inkomen.

Niet alleen is het Russische inkomen per hoofd nog altijd veel kleiner dan in de Westelijke landen, maar ook wordt een veel kleiner deel daarvan bestemd voor consumptie. Aan de andere kant is het deel van het nationaal inkomen, dat bestemd is voor investering, 50 à 75 pCt groter dan in de Westelijke landen (met inbegrip van de Verenigde Staten). Hier ligt voor Rusland de basis voor de verwachte snelle groei van het nationaal inkomen in de komende jaren.

Ongeveer 13 à 14 pCt van het nationaal inkomen is bestemd voor de defensie, tegen 6 à 8 pCt in het Verenigd Koninkrijk en in de Verenigde Staten; 6 pCt van het nationaal inkomen wordt terzijde gelegd om voorraden te vormen van voedsel, grondstoffen en brandstoffen om een

gelijkmatige productie te verzekeren ingeval van transport-moeilijkheden in wintertijd en ingeval van een eventuele oorlog.

INTERNATIONALE NOTITIES.

REGIONALE ASPECTEN VAN DE NIEUWE FRANSE LENING.

Een van de bijzonderheden van de nieuwe Franse 5 pCt staatslening is, dat die delen van Frankrijk, die de grootste inschrijvingen hebben opgeleverd, ook het meest van de opbrengst van de emissie zullen profiteren, dit alles binnen het raam van het door het Parlement goedgekeurde wederopbouwprogramma.

Op het eerste gezicht, aldus „L'Economie” van 2 dezer, lijkt het zeer merkwaardig om een dergelijke regionale verdeling te doen prevaleren boven de urgentie van de afzonderlijke delen van het wederopbouwprogramma voor de volkshuishouding als geheel. Bij voorbaat heeft echter de Minister van Financiën, Maurice Petsche, bij zijn aankondiging van de lening op 5 Januari jl. opgemerkt, dat de uitgaven voor wederopbouwdoeleinden, welke met de opbrengst der emissie zullen worden verricht, zowel Frankrijk in zijn geheel als de streek waar de inschrijvers woonachtig zijn, raken; er is geen enkel gebied in Frankrijk, dat aan de verwoestingen van de oorlog is ontsnapt en dat één voldoende moderne industriële en agrarische outillage bezit.

„L'Economie” heeft tegen deze argumentering geen bezwaren. Het blad wijst er bovendien op, dat het totaalbedrag der lening slechts een gedeelte vormt van de bedragen, welke voor wederopbouw benodigd zijn; deze bedragen alleen al voor 1949 frs 620 mld, terwijl voor de particuliere herbouw al frs 6.000 à 8.000 mld vereist is.

Het blad vermeldt tenslotte, dat recente leningen van groepen van oorlogsslachtoffers een gunstig onthaal vonden bij de bewoners van de streek, waarin de opbrengst dezer emissies zou worden besteed. Het acht daarom de door de Regering gekozen formule alleszins gerechtvaardigd en is van mening, dat het regionale aspect tot het welslagen der lening heeft bijgedragen.

DE ENGELSE COMMISSIE INZAKE MONOPOLIES.

Begin Januari jl. heeft de Engelse „Board of Trade” een „Monopolies and Restrictive Practices Commission” in het leven geroepen, welke in Maart a.s. haar werkzaamheden zal beginnen. De taak van deze Commissie zal bestaan in „het onderzoeken van vraagstukken, welke door de „Board of Trade” aan haar worden voorgelegd”, teneinde te beslissen over de vraag, of in bepaalde gevallen monopolies bestaan en zo ja, of deze schadelijk zijn voor de volkshuishouding; het nemen van maatregelen op grond van wat de Commissie heeft te rapporteren, blijft aan de President van de „Board of Trade” voorbehouden. In een commentaar op de instelling der Commissie merkt „The Times Review of Industry” van deze maand op, dat het er in wezen om gaat, een code voor industrieel en commercieel gedrag vast te stellen, die exploitatie van consumenten en onderdrukking van concurrenten als gevolg van combinatievorming zal moeten voorkomen.

De taak van de Commissie is vooreerst en, zo zegt genoemd blad, zij zal het niet gemakkelijk krijgen. Ten eerste al vanwege haar samenstelling: onder de leden bevindt zich slechts één industrieel, en een volledig inzicht in de verborgen wegen der industriële monopolies zal dus moeilijk te verkrijgen zijn. Voorts bestaat er in Engeland geen juridisch documentatiemateriaal, zoals in de Verenigde Staten als gevolg van de anti-trustwetgeving het geval is. Tenslotte zal de Commissie niet de enorme staatsmonopolies bestrijken, die voor het na-oorlogse Engeland karakteristiek zijn geworden. „Thus limited in range and in power, with no anti-monopoly laws behind it, and inadequate in personnel, the Commission may be doomed to a weak and ineffectual existence”.

²⁾ N. Voznesensky: „Voyennaya Ekonomika S.S.S.R.”, Ogiz 1948, en A. I. Notkin: „Ocherki Teorii Sotsialisticheskovo Vospriizvodstva”, Ogiz 1948.

DE ENGELSE STAALINDUSTRIE.

Nadat de Engelse staalindustrie in 1948 een recordproductie had geboekt met een cijfer van 14,9 mln ton, werd 1949 begonnen met het nieuws, dat deze industrie zich ten doel heeft gesteld, in 1953 een capaciteit van 18,5 mln ton te bereiken, terwijl voor de jaren vóór 1953 een minimumproductie van jaarlijks 17,5 mln ton wordt geraamd. In het licht van Europa's herstelvraagstukken lacht het Februarinummer van het officieel orgaan van de Londense Kamer van Koophandel deze ontwikkeling zeer verheugend.

Drie oorzaken zijn er, aldus dit blad, aan te wijzen voor de sterke stijging der staalproductie. Ten eerste het in bedrijf houden der hoogovens „on a seven-day week basis”. Ten tweede de overgang op stoken met olie, hetwelk minder onderbrekingen der productie voor schoonmaakwerkzaamheden betekent. Deze beide oorzaken hebben 750.000 ton aan de effectieve capaciteit der staalindustrie toegevoegd. De derde oorzaak is de voortdurende herbouw en uitbreiding der hoogovens; het £ 200 mln omvattende ontwikkelingsplan der staalindustrie kwam reeds spoedig na de oorlog op gang, en de eerste gevolgen zijn thans voelbaar.

Inmiddels is uiteraard het grondstoffenvraagstuk van grote betekenis. De inzameling van schroot heeft in Engeland een aanzienlijke omvang aangenomen, zodanig zelfs, dat in de afgelopen maanden 100.000 ton aan de voorraden kon worden toegevoegd. In de tweede helft van 1948 kwamen bovendien de importen van schroot op gang, waardoor een jaarcijfer van 1 mln ton werd bereikt. In de komende 2 of 3 jaren zullen moeilijkheden bij de uitbreiding van de erts- en cokesvoorziening het vermoedelijk noodzakelijk maken, grote hoeveelheden schroot te importeren. Voor de verdere toekomst — op schrootimport uit Duitsland kan slechts nog enkele jaren worden gerekend — ligt een uitbreiding van de ruwijzerproductie in de bedoeling, tot een zodanig peil, dat schrootimporten in feite onnodig worden.

Het ernstigste knelpunt zal vermoedelijk cokes blijken te zijn. Weliswaar is het cokesverbruik per ton ijzer gedaald van 22 cwt. in 1946 tot 21,5 cwt. in 1948, terwijl voor 1953/55 een daling tot 19 cwt. wordt verwacht, maar er is nog steeds voor 3 mln ton behoefte aan extra cokes. Men is doende, de cokesoven capaciteit uit te breiden. Het bouwen van deze ovens kost echter zoveel tijd, dat moeilijkheden wel niet uit zullen blijven, met name in de jaren 1949-1953, als de grotere capaciteit der hoogovens en staalfabrieken in werking treedt.

EEN ONGEBRUIKELIJKE CLAUSULE.

Het is niet onmogelijk, dat de Amerikaanse arbeiders, werkzaam bij de General Motors Corporation, op 1 Maart a.s. hun lonen met 1 à 2 dollarcenten per uur zullen zien dalen. Begin 1948 werd nl. tussen General Motors en de United Automobile Workers een contract getekend, waarin was overeengekomen, dat de lonen zouden stijgen of dalen in directe verhouding tot de index van de kosten van levensonderhoud, opgesteld door het „Bureau of Labour Statistics”. Over het afgelopen kwartaal vertoonde deze index een kleine daling. De reactie van de U.A.W. op de daling der lonen zal, aldus „The Economist” van 5 dezer, een vuurproef betekenen voor de genoemde ongebruikelijke clausule en wellicht beslissen over de vraag, of hij in andere arbeidscontracten al of niet zal worden opgenomen.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Redevoeringen H. D. Louwes 1930—1941. Drukkerij Gebroeders Houtsema C.V., Groningen 1947, 580 blz., geb.

Nederlandse beleggingen in de Verenigde Staten door Dr K. D. Bosch. Uitgeverij Elsevier, Amsterdam-Brussel 1948, 701 blz., geb. f 22,50.

Rotterdamsche Studenten-Almanak voor het jaar 1948. Gedrukt in opdracht van Het Rotterdamsch Studenten Corps door Drukkerij Wed. Bolk & Co., Rotterdam 1947, 308 blz., geb.

Leerboek der bedrijfsadministratie. Deel I door Dr A. J. A. Prange. N.V. Uitgevers-Mij v/h G. Delwel, 's-Gravenhage 1948, 140 blz., geb. f 5,90.

Contracts and Peace Treaties. The general clause on contracts in the peace treaties of Paris 1947 and in the peace treaty of Versailles 1919. A comparison in outline with some suggestions for the future peace treaties door Pieter N. Drost. Martinus Nyhoff, Den Haag 1948, 229 blz., ingen. f 6,90.

BROCHURES.

Les conventions fiscales conclues depuis 1939. Cahiers de Droit Fiscal International, edités par l'Association Internationale de Droit Financier et Fiscal. Volume III. Rapporteurs: P. Verloren van Themaat, Jean Michel. D. van Sijn & Zonen, Rotterdam 1947, 41 blz., ingen. f 2,90.

La législation fiscale de guerre et d'après-guerre. Suisse-Danmark-Pays-Bas. Cahiers de Droit Fiscal International, edités par l'Association Internationale de Droit Financier et Fiscal. Volume IV. Rapporteurs: A. Pestalozzi-Heuggeler, J. la Cour, M. J. H. Smeets, P. W. J. van Rossem, A. van Keulen. D. van Sijn & Zonen, Rotterdam 1947, 49 blz., ingen. f 3,90.

La législation fiscale de guerre et d'après-guerre. France et Belgique. Cahiers de Droit Fiscal International, edités par l'Association Internationale de Droit Financier et Fiscal. Volume VI. Rapporteurs: Charles Cardijn, Dr Camille Rosier. D. van Sijn & Zonen, Rotterdam 1947, 50 blz., ingen. f 3,90.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Na het passeren van de maandultimo nam de schaarste ter geldmarkt steeds vrij snel weer af, zodat de callgeldrente in twee étappen tot 1 pCt kon dalen. Ook de markt-disconto's werden lager, zodat Meipromessen tegen $1\frac{3}{8}$ pCt waren aangeboden, evenals Junipapier, terwijl het schaarse Julipapier tegen $1\frac{5}{16}$ pCt werd gevraagd. Augustuspromessen en de langer lopende termijnen noteerden ongeveer $1\frac{7}{16}$ pCt, welke notering veelszins nominaal kan worden geacht, gezien de zeer geringe omzetten.

Hoewel de geldmarkt weder snel de ultimo-spanningen heeft overwonnen, enerzijds als gevolg van terugstromend bankpapier, anderzijds tengevolge van aflopend schatkistpapier, is de algemene tendentie voor de geldmarkt ongetwijfeld van verkrappende aard. Weliswaar voeren de kastekorten van het normale overheidsbeheer middelen aan, het geldmarktreservoir toe, maar dit verschijnsel wordt ongetwijfeld overgecompenseerd door geldonttrekkingen als gevolg van de tekorten op de Nederlandse betalingsbalans, betaling der heffingen en inschrijvingen op investeringscertificaten ter afwikkeling van het geblokeerde tegoed. Weliswaar behoeft dit niet te leiden tot een duurzame geldschaarste en tot rentestijging op de geldmarkt, aangezien de banken zeer ruime schatkistpapierportefeuilles aanhouden, waaruit regelmatig grote bedragen vrijkomen, welke dus indirect dienen ter betaling van de vermelde geldonttrekkingen. Maar dit betekent wel, dat het aanwezig geldmarktmateriaal, i.c. het schatkistpapier, een vermindering zal ondergaan.

Merkwaardig was het succes, dat aan de 3 pCt obligatiemissie Gelderland door een overtekening van enige malen in de afgelopen week te beurt viel. Een redelijke verklaring is hiervoor niet te vinden, daar staatsfondsen van kortere looptijd en overeenkomstig rentetype beneden pari noteren, en dus aanmerkelijk goedkoper verkrijgbaar zijn. De 3 pCt investeringscertificaten bijv. noteerden aan het

einde der week 98½ pCt. Het schijnt, dat een vanouds bestaande voorkeur voor bepaalde provinciale en gemeentelijke leningen hier een belangrijke rol heeft gespeeld, ook al is deze voorkeur, gezien de financiële hulp welke het Rijk aan de lagere publiekrechtelijke lichamen in moeilijke omstandigheden toch altijd biedt, eigenlijk niet gemotiveerd.

De staatsfondsenmarkt was in de afgelopen week nagenoeg onveranderd. De 3-3½ pCt 1947 noteerde aan het einde der week 97⅝ pCt, en de 3 pCt Grootboekschuld 1946 kwam op 97⅞ pCt.

De aandelenmarkt gaf weinig koersveranderingen te zien. Over het algemeen was de markt in de verslagperiode prijshoudend, met hier en daar kleine koersverbeteringen. Aandelen Unilever konden na de koersdaling in de voorgaande weken 6½ pCt stijgen boven het niveau van de voorgaande week. Het schijnt, dat vooral aankopen van Engelse zijde, welke werden verricht om te profiteren van koersverschillen tussen de Engelse en de Nederlandse aandelen, tot dit resultaat hebben bijgedragen.

	28 Jan. 1948	4 Febr. 1948
A.K.U.	161½	166½
v. Berkel's Patent	111	112
Lever Bros. Unilever C. v. A. . .	249½	256
Philips G. b. v. A.	223½	226½
Koninklijke Petroleum	311½	315½
H.A.L.	163	168
N.S.U.	163½	163
H.V.A.	169½	171
Deli Mij C. v. A.	152⅞	151½
Amsterdam Rubber	162½	165½
Internatio	195	192

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizender-guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek.crt (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.186	153.109	2.744.151
27 Dec. '48	443.201	312.783	145.086	154.867	3.115.299
3 Jan. '48	443.672	303.615	120.554	164.905	3.144.351
10 Jan. '49	444.292	289.833	138.012	144.347	3.085.025
17 Jan. '49	444.184	252.983	161.900	143.612	3.044.521
24 Jan. '49	443.506	260.127	149.427	145.956	3.006.466
31 Jan. '49	443.385	257.360	151.706	193.064	3.051.999
7 Febr. '49	443.415	247.181	153.508	143.841	3.009.603

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
27 Dec. '48						
3 Jan. '49	-96.390	188.450	5.684	47.254	300.732	430.294
10 Jan. '49	166.035	187.975	5.460	42.883	327.294	384.331
17 Jan. '49	189.029	214.012	5.226	54.669	336.547	358.698
24 Jan. '49	244.705	214.012	4.498	44.297	330.861	354.121
31 Jan. '49	265.218	214.012	4.471	34.956	329.507	340.837
7 Febr. '49	225.644	214.012	3.974	40.306	336.697	357.264

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. Wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
15 Jan. 1949	5.820,7	219,4	163,3	47,5	4.294,2	1.513,2
22 Jan. 1949	5.832,1	228,7	162,5	47,4	4.240,1	1.579,7
31 Jan. 1949	5.834,2	233,2	158,8	47,5	4.306,9	1.521,0

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 7 Februari 1949.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f Bijbank Agentsch. "	— 3.000.000,— 5.000,—
		f 3.005.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)		" —
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		" 1.800.000.000,—
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f Bijbank Agentsch. "	137.646.554,95 ²⁾ 1.136.697,13 5.057.299,79
		f 143.840.551,87
Op effecten enz.		" 142.845.500,13 ²⁾
Op goederen en celen		" 995.051,74
		" 143.840.551,87 ²⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		" —
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		" 1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal		
Gouden munt en gouden muntmateriaal		f 439.169.462,71
Zilveren munt enz.		" 4.245.090,15
		" 443.414.552,86
Papier op het buitenland		f 247.181.280,—
Tegood bij correspondenten in het buitenland		" 147.063.007,50
Buitenlandse betaalmiddelen		" 6.445.470,41
		" 400.689.757,91
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		" 173.953.032,—
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds		" 107.568.638,71
Gebouwen en inventaris		" 2.500.000,—
Diverse rekeningen		" 24.884.461,53
		f 4.599.855.994,88

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	" 12.759.703,05
Bijzondere reserves	" 54.447.566,03
Pensioenfonds	" 19.960.164,71
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	" 1.500.000,—
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	" 109.364.995,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	" 3.009.602.870,—
Bankassignaties in omloop	" 192.392,67
Rekening-courant saldo's	
's Rijks Schatkist	f 225.644.161,96
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	" 214.012.469,46
Geblokkeerde saldo's	" 3.970.664,93
Saldo's van banken in Nederland	" 40.305.723,30
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	" 336.697.162,03
Andere vrije saldo's	" 357.264.494,74
	" 1.177.894.676,42
Crediteuren in vreemde geldsoort	" 99.941.532,43
Diverse rekeningen	" 94.192.094,57
	f 4.599.855.994,88

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 36.894.550,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten " 139.507.963,—

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
13 Jan. 1949	52.817	331.683	125.042	136.700	426.000
20 Jan. 1949	52.817	326.137	125.042	135.800	426.000
27 Jan. 1949	52.817	331.353	125.042	146.200	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	724.865	63.455	765	62.693
13 Jan. 1949	979.851	149.690	783	147.669
20 Jan. 1949	966.301	151.899	789	149.494
27 Jan. 1949	972.604	164.335	822	161.973

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegode op het buitenland	Handelspapier op België en overzeidsrechten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
22 Dec. 1948	27.344	12.462	1.921	8.076	305	578
29 Dec. 1948	27.334	12.456	1.845	18.680	676	581
6 Jan. 1949	27.340	12.863	1.269	0.239	516	565
13 Jan. 1949	27.340	13.058	1.014	9.312	270	579
20 Jan. 1949	27.741	12.618	742	8.985	309	590
27 Jan. 1949	27.741	12.121	1.064	8.654	426	601

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
22 Dec. 1948	853	94.268	82.429	1.671	2.620	7.488
29 Dec. 1948	865	95.029	83.176	1.706	2.214	7.425
6 Jan. 1949	868	94.988	84.845	668	2.111	6.064
13 Jan. 1949	883	93.856	84.132	708	1.846	5.552
20 Jan. 1949	888	92.661	83.548	139	2.295	5.560
27 Jan. 1949	890	92.384	82.973	422	2.068	5.778

BANK VAN ENGELAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
19 Jan. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.234,1	66,1
26 Jan. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.224,5	75,7
2 Febr. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.227,2	75,1

Data	Gouden en zilveren munten	Govt securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
19 Jan. '49	4,3	354,2	23,5	23,6	453,4	13,1	341,0
26 Jan. '49	4,2	299,6	26,0	26,5	413,8	21,4	294,7
2 Febr. '49	3,9	290,5	29,0	28,5	406,6	9,4	298,8

EMISSIES IN 1948.
 (Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waaraan conversies	Uit omzetting van andere belegg. en geblokkeerd. tegoed ¹⁾	Nieuw geld
Jan.	68.546	305.244	373.790	66.350	846	306.594
Febr.	11.604	8.619	20.223	—	11.404	8.819
Mrt	104.779	4.505	109.284	4.363	22.646	82.275
April	103.728	143.525	247.253	—	102.518	144.735
Mei	1.642.270	23.042	1.665.312	1.164.000	137.450	363.862
Juni	122.338	4.754	127.092	—	122.338	4.754
Juli	85.786	1.869	87.655	—	85.536	2.119
Aug.	22.156	1.950	24.106	803	21.353	1.950
Sept.	26.496	2.940	29.436	1.106	24.546	3.484
Oct. ²⁾	33.569	2.964	36.533	105	29.069	7.359
Nov.	35.470	3.994	39.464	—	35.420	4.044
Dec.	26.166	3.246	29.412	—	25.586	3.826
Tot. '48	2.282.608	506.652	2.789.260	1.236.727	618.712	933.821
Tot. '47	3.060.043	98.983	3.159.026	2.840.355	64.563	254.108
Tot. '46	1.960.902	133.074	2.093.976	5.199	—	2.088.777

¹⁾ Zie voor toelichting de aantekening „De emissiestatistiek”, in „E.-S.B.” van 2 Juni 1948, blz. 434.

²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN OCTOBER, NOVEMBER EN DECEMBER 1948 ¹⁾.
 Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt.

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëel)	Rentevoet	Looptijd
October.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	3.049 ²⁾	100	3.049 ²⁾	3	39 ³⁾
Investeringscertificaten	25.255 ²⁾	100	25.255 ²⁾	3	20 ⁴⁾
Beleggingscertificaten	761	100 ²⁾	765	3 ²⁾	50 ⁴⁾
<i>Particulieren:</i>					
Bolte & Gorter N.V., Groningen ⁵⁾	500	100	500	3 ²⁾	20 ³⁾
N.V. Rott. Scheepshypotheekbank, Rotterdam (Pandbrieven Serie A)	2.000	100	2.000	3 ²⁾	40 ³⁾
N.V. Koninklijke Pharmaceutische Fabrieken v/h Brocades-Stheeman & Pharmacia, Meppel	2.000	100	2.000	3 ²⁾	20 ³⁾
Aandelen.					
Bolte & Gorter N.V., Groningen	312	125	390	—	—
N.V. Handel Maatschappij Europa - Azië (Eura), Amsterdam, (aand. B.)	550	120	660	—	—
N.V. Nederlandsche Tank-Apparaten- en Machinefabriek „Netam”, Rotterdam (aand. B.)	450	125	563	—	—
N.V. Metaalwarenfabriek „Drenthina”, Hoogeveen (aand. B.)	400	144	576	—	—
Leidsche Wolspinnerij N.V. Leiden	500	155	775	—	—
November.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	319	100	319	3	39 ²⁾
Investeringscertificaten	32.936	100	32.936	3	20 ⁴⁾
Beleggingscertificaten	2.154	100 ²⁾	2.165	3 ²⁾	50 ⁴⁾
<i>Particulieren:</i>					
Vereniging Geref. Ziekenverpleging 's-Gravenhage	50	100	50	3 ²⁾	25 ⁴⁾
Aandelen.					
N.V. Zeeuwsche Confectiefabrieken, Middelburg	75	106 ²⁾	80	—	—
Kromhout Motorenfabriek D. Goedkoop Jr., N.V. Amsterdam	470	120	564	—	—
N.V. Nederl. Scheepsbouw-Maatschappij, A'dam	1.550	110	1.705	—	—
Nederlandsche Dok Maatschappij, Amsterdam	1.495	110	1.645	—	—
December.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	638	100	638	3	39 ²⁾
Investeringscertificaten	24.646	100	24.646	3	20 ⁴⁾
Beleggingscertificaten	300	100 ²⁾	302	3 ²⁾	50 ⁴⁾
<i>Particulieren:</i>					
Vereniging „Geref. Jeugdcentrum”, Utrecht	200	100	200	3 ²⁾	20 ³⁾
Ned. Hervormde Gemeente te Amstelveen	300	100	300	3 ²⁾	37 ⁴⁾
Gereformeerde Kerk van Arnhem	80	100	80	3 ²⁾	26 ⁴⁾
Aandelen.					
Koninklijke Handelmaatschappij v/h Boeke & Huidekoper N.V., Groningen	400	150	600	—	—
N.V. De Plaatwellerij, Velsen	787	110	865	—	—
Blikemballagefabriek Thomassen en Drijver N.V., Deventer	914 ²⁾	175	1.600	—	—
Smit & Co.'s Machinefabriek, Kinderdijk	181	100	181	—	—

¹⁾ Aansluitend op de emissiestatistiek in „E.-S.B.” van 1 December 1948, blz. 959.

²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

³⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

⁴⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

⁵⁾ Voor conversie is bestemd f 105.000.

⁶⁾ Bovendien aan oude aandeelhouders aangeboden f 579.000 à 100 pCt, wellicht betaald uit het agio op de overige f 914.000.

Announces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

DE WERELDPRODUCTIE VAN TARWE EN ROGGE ¹⁾.

Landen	Tarwe				Rogge			
	Bebouwde oppervl. (in mln acres)	Productie (in mln bushels)			Bebouwde oppervl. (in mln acres)	Productie (in mln bushels)		
		1948 ²⁾	Gemidd. 1935—'39	1947		1948 ³⁾	1948 ²⁾	Gemidd. 1935—'39
Noord-Amerika	97,2	1.086,0	1.718,0	1.096,0	4,3	54,1	39,2	52,0
w.o.: Canada	24,1	321,4	336,8	393,3	2,1	9,2	13,2	25,3
Verenigde Staten	71,5	758,6	1.364,9	1.283,8	2,2	44,9	26,0	26,7
Europa	69,0	1.592,0	1.025,0	1.465,0	29,5	765,0	495,0	660,0
w.o.: Frankrijk	11,1	286,5	150,0	300,0	1,4	30,0	17,7	24,2
Italië	11,9	278,4	205,0	250,0	0,3	5,5 ⁴⁾	4,3	5,0
Spanje	9,6	158,0 ⁴⁾	110,0	120,0	1,5	19,2 ⁴⁾	18,0	20,0
Verenigd Koninkrijk	2,3	62,4	62,3	85,0	0,1	0,4	0,9	1,8
Sovjet-Unie (Europa en Azië)		1.240,0	875,0			835,0 ⁵⁾	920,0	
Azië	111,9	1.490,0	1.517,0	1.650,0				
w.o.: Turkije	9,9	135,7	130,0	155,0	1,4	14,3	15,0	15,5
China	52,2	750,0 ⁶⁾	919,6	940,0				
India en Pakistan	35,0	370,7	290,8	350,0				
Zuid-Amerika	17,0	250,0	325,0	245,0				
w.o.: Argentinië	12,0	321,8	250,0	180,0	1,7	9,8	18,7	16,0
Afrika	13,8	144,0	130,0	150,0		0,8	1,6	
Oceanië	13,2	176,9	224,3	190,3				
w.o.: Australië	13,0	169,7	220,0	185,0				
Wereldtotaal (schätting)	407,0	6.010,0	5.815,0	6.285,0	107,9	1.730,0	1.490,0	1.625,0

¹⁾ Bron: „U.S. Department of Agriculture“; . betekent: de gegevens ontbreken.

²⁾ Herziene raming voor het Noordelijk, voorlopige raming voor het Zuidelijk halfrond.

³⁾ In 1947 voor tarwe ca 75 mln acres; voor rogge ca 71 mln acres.

⁴⁾ 1935.

⁵⁾ Gemiddelde over minder dan 5 jaren.

ENIGE INDEXIERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND ¹⁾.

1938 = 100	Jaargem. 1948							
	Junij 1946	Junij 1947	Aug. 1948	Sept. 1948	Oct. 1948	Nov. 1948	Dec. 1948	Jaargem. 1948
Algem. productie-index van de industrie	66	92	105	118	122	124	122	112
Steenkolen	57	74	79	80	83	83	83	82
Electriciteit afgeleverd aan het net	90	116	148	169	194	205	217	173
Gas	68	91	117	118	125	126	133	120
Stikstofmeststoffen	48	70	81	81	83	85	89	82
Ruwijzer	51	105	158	165	165	166	169	165
Walsproducten van ijzer en staal ²⁾	76	143	197	223	206	231	239	200
Rijwielen	23	63	104	128	140	144	146	122
Cement	104	137	137	144	137	127	121	129
Metselstenen	43	55	87	96	103	111	109	93
Deuren	29	43	90	113	138	118	122	108
Rubber (gehele industrietak)	76	202	256	310	329	325		
Courantenpapier	37	20	68	101	81	84		
Katoen- en linnenweverijen	40	61	69	75	76	76	78	71
Tricotage-industrie	55	84	95	110	119	118	122	107
Schoenen	81	125	115	134	133	136		
Sigaren	53	55	52	63	63	61		
Sigaretten	50	126	120	141	142	146		
Boter	81	89	95	90	72	60	55	70
Margarine	48	94	112	157				
Kaas	102	101	113	97	85	73	72	77

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; . betekent: de gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ 1940 = 100.

IN- EN UITVOER VAN BELGIË ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	
Maandgem. '36/'38	2.868	2.019	1.912	-1.859	— 160
Maandgem. '47	2.322	7.130	1.070	5.138	—1.992
Januari 1948	2.589	7.402	1.230	6.198	—1.204
Februari 1948	2.327	6.453	1.056	5.163	—1.290
Maart 1948	2.765	8.258	1.162	5.781	—2.477
April 1948	2.486	7.328	1.405	6.300	— 828
Mei 1948	2.359	7.236	1.177	5.695	—1.541
Juni 1948	2.348	7.461	1.286	6.458	—1.003
Juli 1948	2.352 ²⁾	6.832 ²⁾	1.179 ²⁾	5.662 ²⁾	—1.170 ²⁾
Aug. 1948	2.478 ²⁾	6.914 ²⁾	1.153 ²⁾	5.713 ²⁾	—1.201 ²⁾
Sept. 1948	2.339	7.461	1.345	6.488	— 973
Oct. 1948	1.741	7.259	1.307	6.710	— 549
Nov. 1948	2.299	6.720	1.350	6.433	— 287

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

ZWEEDSE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Rondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
15 Jan. 1949	177	112	3.113	260	282	—	182
22 Jan. 1949	177	112	3.106	283	269	—	182
31 Jan. 1949	177	112	2.948	288	252	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				Pulsen-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar		45 dagen	Pulsen-landse banken		
		Totaal	Staat				
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	280	174	7
15 Jan. 1948	2.802	1.364	960	302	192	99	7
22 Jan. 1949	2.800	1.240	973	157	193	104	7
31 Jan. 1949	2.934	956	728	129	194	103	7

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
13 Jan. 1949	22.993	22.363	326	22.465
19 Jan. 1949	22.996	22.368	356	22.216
27 Jan. 1949	23.015	22.388	371	22.039

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banken
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	23.350
13 Jan. 1949	23.903	22.189	939	20.105
19 Jan. 1949	23.718	22.003	790	20.061
27 Jan. 1949	23.590	22.303	1.135	20.035

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 14 Febr. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Jan. 1949.	22 Jan. 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 265.217.642,48	f 246.757.751,35
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 307.236,41	„ 143.522,41
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekening van Rijkscomptabelen	„ 651.999.417,57	„ 644.592.564,98
Voorschotten op ultimo Dec. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	„ 1277.475.953,92	„ 1269.940.063,49
Suriname	„ 33.184.958,83	„ 33.184.958,83
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	„ 28.966.929,17
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 300.853.339,94	„ 290.773.111,73
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1719.627.100,—	f 1719.627.400,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1800.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) / 5.867,1 mln w.o. garantie Bretton Woods / 804 mln	„ 5063.100.000,—	„ 5084.200.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 140.328.248,—	„ 139.613.856,—
Schuld op ultimo December 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 18.613.040,14	„ 18.613.040,14
Schuld in rek.-courant aan:		
Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 3.049.914,70	„ 3.049.914,70
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 4.972.801,21	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 747.330.994,53	„ 727.064.959,84
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 2112.584.667,99	„ 2094.528.258,75

WERKLOOSHEID IN BELGIË ¹⁾.

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
November 1947	39.984	21.124
December	57.079	42.192
Januari 1948	68.328	36.962
Februari	71.854	63.870
Maart	64.113	31.338
April	61.562	33.117
Mei	59.606	34.439
Juni	61.814	42.903
Juli	69.571	59.703
Augustus	74.292	48.257
September	81.065	43.168
October	87.604	44.797

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND ¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ³⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Jan. 1948	174,0	243,9	183,8
Febr. 1948	174,7	243,9	184,4
Mrt 1948	174,7	243,9	184,4
April 1948	174,7	243,9	184,4
Mei 1948	175,2	258	186,8
Juni 1948	175,2	258	186,8
Juli 1948	175,1	258	186,7
Aug. 1948	175,2	258	186,8
Sept. 1948	175,2 ⁴⁾	258	186,8
Oct. 1948	175,2 ⁴⁾	258	186,8
Nov. 1948	179,9 ⁴⁾	265,5 ⁴⁾	191,9 ⁴⁾
Dec. 1948	181,7 ⁴⁾	265,5 ⁴⁾	193,4 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet niet begrepen.

²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.

³⁾ Akkerbouw en veehouderij.

⁴⁾ Voorlopige gegevens.

Accountantsassociatie of praktijkovername

Jong, goed bekend staand accountantskantoor in het Westen des lands, werkende met 6 man personeel, met prima introducties in de Zuidelijke provincies, zoekt associatie met soortgelijk kantoor, dan wel overname van een in één der gewesten bestaande accountantspraktijk.

Vertrouwelijke brieven van geïnteresseerden, bevattende alle gegevens nodig om een gefundeerd oordeel te krijgen omtrent het aangeboden, worden gaarne ingewacht onder no. ESB 1363 bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research-Uitgave van het
Nederlandsch Economisch Instituut

Banden jaarg. 1947 en 1948

Vanaf heden is het mogelijk om ook voor het Economisch-Statistisch Kwartaalbericht banden te bestellen (twee jaargangen in één band), tegen de prijs van f 3.— per exemplaar (franco huis).

De jaargang 1947 van het E.-S.K. is nog verkrijgbaar. Prijs f 4.— voor abonné's E.-S.B. (f 6.— voor niet-abonné's). Aan te vragen bij het N.E.I.

Bestelt dus uw band bij de

Kon. Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants
Schiedam, Postbus 42 - Telefoon 69300 (toestel 8)

vóór 15 Maart a.s. Na die datum kunnen geen bestellingen meer worden uitgevoerd.

Kon. Ned. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants — Schiedam

Beschikbare krachten

Chef administratie

40 jaar; einddiploma O.H.S.; praktijkdiploma Fr., D. en E.; M.O.-akten Boekhouden en Economie; grondige kennis mod. bedr. adm.; gewend aan leidende en verantw. arbeid; prima getuigschriften,
WENST VAN BETREKKING TE VERANDEREN.
 Br. onder no. ESB 1361, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Econoom

in het bezit van M. O. acte; accountancy en doctoraal examen economie; tevens candidaat rechten; beneden 30 jaar; thans geplaatst in leidende en verantwoorde-lijke functies, waar echter geen opstijmogelijkheden meer bestaan; buitenlandse ervaring in West-, Zuid- en Noord-Europa; goed organisator; bekend publicist; brede interesse en grote activiteitsfeer; met referen- ties van de meest vooraanstaande personen;

zoekt een zelfstandige, drukke, functie waarin alle capaciteiten moeten worden ontplooid; liefst als verbindingsschakel met het buitenland; di- recteur; directie-secretaris enz.

Br. onder no. ESB 1364, Bur. v. d. Bl., Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij het Departement van Financiën te Batavia kunnen worden geplaatst:

a. JURISTEN

b. DOCTORANDI IN DE ECON. WETENSCHAPPEN

bestemd voor de Generale-Thesaurie en de Belastingdienst in de rang van (adjunct)-inspecteur. Zowel pas afgestudeerden als ervaren sollicitan- ten komen in aanmerking.

c. ADMINISTRATIEVE AMBTENAREN.

bestemd voor de comptabiliteitsdienst. Leeftijd minstens 26 jaar. Opleiding H.B.S. 5 j. c. en min- stens volwaardig praktijkdiploma boekhouden of diploma Gemeente Financiën. Sollicitanten met comptabele ervaring genieten de voorkeur.

Uitzending voor 3 jaar. Bezoldiging overeen- komstig de per 1 Januari 1949 van kracht ge- worden verbeterde bezoldigingsregeling. Bij de afloop van het verband vindt een uitkering plaats neerkomende op een jaar bezoldiging.

Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent op- leiding en praktijkervaring te richten aan het Hoofd van de Afdeling Aanneming, Kamer 142, van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen, Binnenhof 7, 's-Gravenhage.

De Spaarbank anno 1820 te Schiedam deelt mede, dat vacaert de betrekking van

directeur

Sollicitaties schriftelijk aan de Secretaris van het- Bestuur, Tuinlaan 10? te Schiedam.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten“ de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 31 JANUARI 1949

Kas, Kassiers en Daggeldleningen	f 12.473.351,20
Nederlands Schatkistpapier	„ 538.407.368,81
Ander Overheidspapier	„ 5.322.779,35
Wissels	„ 1.573.150,94
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„ 12.740.450,54
Effecten en Syndicaten	„ 1.839.785,—
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	„ 9.482.221,92
Debiteuren	„ 118.988.009,32
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 9.707.524,11
Gebouwen	„ 3.500.000,—
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 899.885,22
	f 714.934.526,41

Kapitaal	f 42.650.000,—
Reserve	„ 14.000.000,—
Bouwreserve	„ 3.000.000,—
Deposito's op Termijn	„ 80.080.144,28
Crediteuren	„ 561.091.617,33
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	„ 13.212.879,58
Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 899.885,22
	f 714.934.526,41

Een duidelijk beeld van de econo- mische ontwikkeling in Nederland, Indonesië, de Verenigde Staten en andere landen

kunt U zich vormen door het regelmatig lezen van het

Economisch- Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
 Jaarabonnementen f 6,50
 voor abonné's E.-S.B. f 5,—
 Telefoon 38040, Rotterdam - Giro no. 8408

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hooghstraat 5, Rotterdam (W.).
 Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
 Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.
 Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Eko- nomie, 14, Universiteitstraat, Gent.
 Abonnementen: Pieter de Hooghstraat 5, Rotterdam (W.).
 Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonne- menten kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee- dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondenties betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0.40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare Krachten“ f 0.60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren en kennis te nemen van de inhoud van op advertenties onder no. binnengekomen brieven e.d. en deze zonder opgave van redenen niet door te zenden.